

Урок 33

Тема уроку. Загадка як вид усної народної творчості. Зміст і форма загадок

Мета уроку: ознайомити учнів зі світом загадок; проаналізувати програмні фольклорні твори; визначити їх зміст та форму; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне читання; прищеплювати любов до фольклору.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

3. *Актуалізація опорних знань*

▼ Які види усної народної творчості ви знаєте?

▼ Коли ви вперше почули про загадку?

▼ Чи можна стверджувати, що загадка—це скарб народу?

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

—Загадка — ще один скарб нашої мови, який дістався нам у спадок від предків, де дотепне метафоричне запитання, поставлене у формі хитромудрого короткого опису будь-якого предмета чи явища. Це своєрідний і дуже давній вид народної творчості.

Загадки були і засобом виховання, розвитку розуму, перевірки кмітливості. Вони спонукають до порівняння, зіставлення речей, вчать спостерігати за природою, виділяти головне.

2. *Робота в словниках*

Загадка (від слова «гадати» — думати, вгадувати, загадувати) — жанр усної народної творчості, дотепне запитання, часто у віршованій формі; є у фольклорі всіх народів світу.

3. *Тематика загадок*

▼ Явища природи: «А що сходить без насіння?» (*Сонце*); «А щобижить без перестанку?» (*Час*); «А що шумить без буйного вітру?» (*Річка*)

▼ Людина: «Міжбілими березами талалай плегце». (*Зуби, язик*)

▼ Рослинний і тваринний світ: «Чотири чотирники, два закопирники, а третій вертун». (*Корова*); «Хату на хаті має, жабам рахунок знає». (*Лелека*); «Вдень мовчить, а вночі кричить». (*Сова*)

▼ Духовне життя людини: «Ащоплаче— сліз не має?» (*Серце*); «А що горить без полум'я?» (*Любов*)

▼ Трудова діяльність: предмети побуту, знаряддя праці: «Міжногами—тривога, напузідорога». (*Прядка*); «Влісіросте, уконяколихається, убабителіпається». (*Сито*)

▼ Загадки можуть мати національні образи: «Прийшли татари, людей забрали, а хата вікном утекла» (*Рибалка. Риба, вода, волок*); «Під одним козирком чотири козаки стоять» (*Ніжки стола*).

4. *Ознаки загадки*

Конкретність теми, лаконізм, стійкість традиції українського народу.

5. *Основні типи*

▼ Предмети зіставляються на основі їхнього загального зовнішнього вигляду, схожості: «За лісом, за пралісом золота діжа горить». (*Сонце*)

▼ Предмети зіставляються на основі ознак їхньої внутрішньої організації: «В одній барилі та дві пиві, а барило без дна і без чопа». (*Яйце*)

▼ Предмети порівнюються за їхніми функціями та роллю в побутовому житті народу: «Біленьке, синеньке, увесь світ одягає». (*Голка*)

▼ Предмети порівнюються за особливостями їхнього руху, співвідношенню нерухомого і рухомого: «Батько лежить в сповитку, а син пішов по світу». (*Вогонь і дим*); «Стоїть дід над водою, коливає бородою». (*Очерет*)

▼ Предмети зіставляються за особливостями їхнього руху та на основі спільних властивостей їхнього переміщення та їхньої поведінки: «Без ніг, без рук, а вилізе на друк». (*Горох*); «Без рук стука, без вогню горить». (*Блискавка і грім*)

6. *Форма загадок*

▼ Загадки-запитання «Хто на собі ліс носить». (*Олень*)

▼ Загадки-розповіді «Стоять коні на припоні, не п'ють, не їдять, а щоденно гладшають». (*Огірки*).

- ▼ Загадки-байки “Прийшла Тота під наші ворота, питається Лепети: “Чи вдома Понура?” (Прийшов вовк і питає собаки, чи вдома свиня). У цій загадці-байці назви тварин сховані під іменами, в яких зашифровано риси, характерні для тварин, про які йдеться.
- ▼ «Книжні» загадки, міні-твори, що мають сюжет і, очевидно, потрапили до фольклору. Наприклад, «Комні, растуш у землі, прийде сівня Адамова; обрубаста мі руці і нозі, возложиша на главу мою вінець і омрачихомся ми світ».
- ▼ Наступна група — загадки у формі стислого діалогу. «Стукотни, грукотни, куди ви йдете?» — «Смалене, палене, на що вам те?» (Відра й горшки).

7. Робота з картками (за вибором)

Деяким учням учитель роздає картки, на котрих зображені різні тварини, комахи, до яких потрібно скласти загадку і записати на цій картці. У цей час решта учнів разом з учителем відгадують загадки зі збірника. Той, хто склав загадку, читає її, учні відгадують, а потім роздивляються картинку.

8. Літературна гра «Відгадочка»

Загадка	Відгадка
П'ять братів: віком рівні, зростом різні	пальці
Що можна побачити з заплющеними очима?	сон
Ношу багато років їх, а полічити не можу	волосся
Прозорий, як скло, не вставиш у вікно	льод
3 гілки на гілку стриба, як комашка, легка й моторна, та проте не пташка	білка
Хто вміє на всіх мовах говорити?	відгомін, луна
Сім братів, усі вони однакового віку, а імена в них різні	дні тижня
У носатого Івана Одежина дерев'яна. Він у чистім полі ходить І по ньому носом водить. Не стрижений, не чесаний — Гострим ножом затесаний	олівець
Кулька крутиться, працює, А з-під кульки — рідина. Швидко літеру малює На папері — ось вона	ручка
Дуже я потрібна всім — І дорослим, і малим. Всіх я розуму учу, А сама завжди мовчу	книга
Великий будинок у місті стоїть, Та завжди, як вулик бджолиний, шумить. Як чаша, він повний знаннями, Ласкавий будинок цей з нами	школа
Хату на хаті має, жабам рахунок знає?	лелека

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Урок 34

Тема уроку. Види загадок. Художні засоби в загадках

Мета уроку: ознайомити учнів зі світом загадок; проаналізувати програмні фольклорні твори; визначити їхні види та художні засоби виховувати любов до усної народної творчості; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне читання.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*
2. *Перевірка домашнього завдання*
3. *Актуалізація опорних знань*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

— Загадки — це своєрідні перлини народної мудрості й творчості. Вони не тільки розвивають у людині гостроту розуму, догадливість, кмітливість, а й відкривають поетичну сторону звичайних речей, предметів і явищ.

2. Художні засоби в загадках

Загадки — це вид художньої творчості народу, тому в них часто використовуються такі художні засоби, як повтори («Торох, торох, розсипався горох, почало світати — нема що збирати» — зорі), епітети та гіперболи («Біг кінь білобокий понад яр глибокий; як упав — на весь світ задрижав» — грім), антоніми («Чорна корова всіх людей поборола, а біла кобила всіх побудила» — ніч і день), метафори («Сиві воли усе поле злягли» — туман), іронія, гумор («Сидить дід за подушками і стріляє галушками» — град), парадокси («— Вона Червона? — Ні, чорна.— Чому ж вона біла? — Тому що зелена» — смородина); зменшувально-пестливі слова («Діжечка на діжечці, діжечка на діжечці, а зверху китичка» — очерет) та ін.

3. Види загадок

Тематика загадок різноманітна:

Про явища природи: «А що сходить без насіння?» (*Сонце*); «А що біжить без перестанку?» (*Час*); «А що шумить без буйного вітру?» (*Річка*); «Всіх годує, напуває, а про неї не кожен дбає». (*Земля*); «Піднялися ворота — всьому світу краса». (*Веселка*).

Про людину: «Між білими березами талалай плегце». (*Зуби, язик*); «Що воно за штука, що день і ніч стука». (*Серце*); «Дві зірки весь світ бачать». (*Очі*); «Завжди в роті, а не проковтнеш». (*Зуби*)

Про рослинний і тваринний світ: «Чотири чотирники, два закопирники, а третій вертун». (*Корова*) «Хату на хаті має, жабам рахунок знає?» (*Лелека*); «Вдень мовчить, а вночі кричить». (*Сова*); «Сім солов'ят на одній подушці сидять». (*Бджоли*); «Літом у шубі, зимою в шапці». (*Дерево*); «Має гребінь, та не може ним чесатися». (*Півень*)

4. Рубрика «Дерево-загадка»

1. Стоїть серед моря червона комора. (*Сонце*)
2. Золотий пішов, а срібний прийшов. (*Сонце і місяць*)
3. Загадаю загадки на три граматки: усім трьом, що перед вікном. (*Сонце, Місяць, зорі*)
4. Іде лісом — не тріщить, іде водою — не плюскотить, іде до хати — на нього пси не гавкають. (*Сонячний промінь*)
5. Через вікно суне золоте сукно. (*Небо і сонце*).
6. Не дід, а з бородою, не корова, а доїться. (*Коза*)
7. Живе в лісі; хижий, дикий, душить курей та індиків. (*Лис*)
8. Від нежданого приходу вона хутко скаче в воду. (*Жаба*)
9. Маленький, сіренький, по гаях літає, а вночі співає. (*Соловейко*)
10. Довгі ноги, довгий ніс, по болоті ходить скрізь. (*Чапля*)
11. Стоїть півень на току у червонім ковпаку. (*Мак*)
12. Стоїть дід над водою, трясє бородою. (*Очерет*)
13. Не сіють, не саджають — самі виростають. (*Волосся*)
14. Повен хлівець білих овець. (*Ром*)
15. Що воно за штука, що день і ніч стука. (*Серце*)

16. Сопе, хропе, часом чхає, сюди-туди зазирає; на морозі замерзає, бо одежини не має. (*Ніс*)

6. Рубрика «Складіть загадку» (з указаних слів) та відгадайте

1. Воно, ніч, що, за, що, день, штука, і, стука?
2. Колода, болота, згниє, не, серед, не, лежить, і, заіржавіє.
3. Насіння, сіє, поле, хто розуміє, чорне, його, біле, той.
4. Маленький, мене, відразу, я, та, глянеш, на, свій, спритненький, знайдеш, шлях.
5. Червона, низько, до, пахуча, близько, росте, солодка, землі.

Відповіді

1. Що воно за штука, що день і ніч стука? (*Серце*)
2. Лежить колода серед болота, не згниє і не заіржавіє. (*Язик*)
3. Біле поле, чорне насіння, хто його сіє, той розуміє. (*Книжка*)
4. Я маленький, та спритненький, глянеш на мене — відразу знайдеш свій шлях. (*Компас*)
5. Червона, солодка, пахуча, росте низько, до землі близько. (*Суніця*)

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Урок 35

Тема уроку. Прислів'я та приказки, їх види. Народне уявлення про довколишній світ і його оцінка в прислів'ях і приказках

Мета уроку: ознайомити учнів зі світом прислів'їв та приказок; проаналізувати програмні фольклорні твори; визначити їх види та вивчити поняття; Розвивати творчу уяву, логічне мислення; виховувати любов до фольклору.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

3. *Актуалізація опорних знань. Бесіда*

▼ Що ви вже знаєте про прислів'я та приказки?

▼ Хто є автором прислів'їв та приказок?

▼ Які ви знаєте прислів'я?

▼ Прислів'я та приказки — це жанр української народної творчості?

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

—Прислів'я та приказки належать до неоціненних коштовностей фольклору будь-якого народу, в тому числі — українського, — короткі влучні вислови, які образно та лаконічно передають нащадкам висновки з життєвого досвіду багатьох поколінь предків.

Багато українських прислів'їв виражають любов до Батьківщини, готовність її захищати, осуд зрадників, стверджують необхідність дружби між народами тощо.

Виникають прислів'я постійно, але поширюються в народі й передаються від покоління до покоління лише найзмістовніші й най- влучніші з них.

2. *Теорія літератури*

Прислів'я — мала форма народної поетичної творчості, короткий, ритмізований вислів, що несе узагальнену думку, висновок, іносказання з дидактичним ухилом. «Життя прожити — не поле перейти».

3. *Особливості народних прислів'їв:*

- ☐ узагальнення народного досвіду;
- ☐ повчальність;
- ☐ стислість і ємність висловленої думки;
- ☐ використання слів у прямому й переносному значеннях;
- ☐ малий обсяг.

4. *Будова прислів'їв*

- ☐ Загальне судження і додатки, тлумачення, повчання.

5. *Виразальні засоби мови прислів'їв*

- ☐ **Епітети:** Біла, рум'яна—рівнокровзмолоком.
- ☐ **Порівняння:** Жіночєсерце, щокотелкипить.
- ☐ **Метафора:** Дружина співає, а чоловік вовком виє.
- ☐ **Гіпербола:** Така красава, щоувікногляне—кіньпряне, надвірвийде—тридні собаки гавкають.

6. *Теорія літератури*

Приказка — стійкий вислів, у якому дається образна характеристика певного явища. Зміст її, на відміну від прислів'я, не має звичайно повчального характеру, їй властива синтаксична незавершеність. Досить часто це вкорочене прислів'я, наприклад: «як сніг на голову», «вивести на чисту воду», «лисячий хвіст», «вовчий рот», «собаку з'їв».

7. *Тематика прислів'їв*

- ☐ про мову. (*Птицю пізнають по пір'ю, а людину по мові.*)
- ☐ про добро. (*Все добре, що добре кінчається.*)
- ☐ про працю. (*Маленька праця краща за велике безділля.*)
- ☐ про розум, знання та уміння. (*Вік живи—вік учись*)
- ☐ про життя. (*День довгий, а вік короткий.*)

- ☐ про тварин
- ☐ про взаємини між людьми
- ☐ про природу та її явища

8. Практичні завдання

8.1. Рубрика «Добери прислів'я та приказки» (Вчитель говорить слова — на позначення предмету)

1. Перо (*Гарна птиця пером, а чоловік розумом*);
2. Меч (*Від меча рана загоїться, а від лихого слова — ніколи*);
3. Хата (*Своя хата — своя правда, своя стріха — своя втіха*);
4. Голова (*Шануй свою голову, бо друга не виросте*);
5. Камінь (*Хто мусить, той і каменя вкусить*);
6. Залізо (*Куй залізо, поки гаряче*);

8.3. Встановіть відповідність за тематикою.

1. Слово — не горобець, вилетить — не спіймаєш. (*Про мову*)
2. Добра пряжа на скіпку напряде. (*Про працю*)
3. Де старий спотикнеться, там нехай молодий добре напнеться. (*Про розум*)
4. Свій хоч не заплаче, то скривиться, хоть не скривиться, то не висміє. (*Про сім'ю*)
5. Біда, коли один в бороні, а десять в стороні. (*Про дружбу*)

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Урок 37

Тема уроку. Леонід Глібов - відомий український поет і байкар. Фольклорна основа віршованих загадок. «Химерний маленький», «Що за птиця?»..

Мета уроку: ознайомити учнів із цікавими сторінками біографії автора; проаналізувати програмні ліричні твори; розвивати творчу уяву, логічне мислення; формувати інтерес до авторського фольклору.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: портрет автора, книжкова виставка його творів, дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

3. *Актуалізація опорних знань*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя. Розповідь про Леоніда Глібова*

2. *Теорія літератури:*

3.1 **Акрівіри** (грецк. «віршований рядок») — вірш, у якому перші літери кожного рядка, прочитувані згори вниз, утворюють слово або речення, найчастіше — ім'я того, кому присвячується акрівірш.

Порівняння — троп, який полягає в поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою порівняльного зв'язку, тобто єднальних сполучників: як, мов, немов, наче, буцім, нібито ін. Цей троп має велику традицію, він широко застосовується в усній народній творчості («Парубок, мов явір», «дівчина, як зоря» та ін.)

4. *Робота з твором Л. Глібова «Химерний маленький»*

4.1. Читання поезії учнями.

4.2. Бесіда.

5. *Робота з текстом Л. Глібова «Що за птиця?»*

5.1. Читання учнями поетичного твору.

6. Бесіда

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Тестове опитування*

1. Коли народився Л. Глібов?

А 4 березня 1827;

Б 7 березня 1836;

В 5 березня 1822;

Г 10 листопада 1827.

2. У якому акрівірші герой — вареник?

А «Хто вона?»;

Б «Хто сестра і брат?»;

В «Химерний маленький»;

Г «Що за птиця?»

3. У якому акрівірші герой — муза?

А «Хто вона?»;

Б «Що за птиця?»;

В «Хто сестра і брат»;

Г «Химерний маленький».

4. Поетичний твір «Химерний маленький» — це:

А пейзажна лірика;

Б оповідання;

В акрівірш-загадка;

Г легенда.

5. У якому селі народився Л. Глібов?

А Веселий Поділ;

Б Миронці.

В Кирилівка;

ГБогданівна.

6. Де купався вареник у вірші Л. Глібова «Химерний маленький»?

- А У тазу;
- Бокропі;
- В басейні;
- Г у воді.

7. Чим умився вареник у вірші Л. Глібова «Химерний маленький»?

- А салом;
- Бокропом;
- В водою;
- Гмаслом.

8. Між людьми, як ..., в'ється:

- Апташка;
- Бкомаха;
- В букарка;
- Глистя.

9. Вареник був виготовлений із:

- А м'яса;
- Брису;
- Вгречки;
- Гкартоплі.

10. Куди скотився вареник?

- АУ дірку;
- Бу рот;
- В униз;
- Гпід стіл.

11. У що прибрався вареник?

- А Одежу;
- Бштанці;
- В масло;
- Гу тісто.

12. Коли помер Л. Глібов?

- А 14 березня 1893;
- Б10 листопада 1893;
- В 10 жовтня 1895;
- Г15 жовтня 1875.

V.ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI.ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Урок 39

Тема уроку. Контрольна робота №3. Світ фантазії, мудрості

Мета уроку: перевірити знання, уміння та навички учнів із вивчених тем із метою подальшої корекції; розвивати здатність зосереджувати увагу

Обладнання: тестові завдання у двох варіантах

Тип уроку: контроль і корекція знань, умінь та навичок.

Хід уроку

- **I. Мотивація навчальної діяльності школярів. Оголошення теми й мети уроку**
Вступне слово вчителя.
- **II. Основний зміст роботи**
 1. Інструктаж щодо виконання тестових завдань.
 2. Виконання учнями тестових завдань.
- **III. Домашнє завдання, інструктаж щодо його виконання**
- **IV. Підсумок уроку**
Заключна бесіда.
 - Яке завдання було для вас найскладнішим?
 - Яке — найлегшим?
 - Дайте оцінку свого рівня знань.

Урок 40

Тема уроку. Літописні оповіді: «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра Либідь», «Святослав укладає мир з греками і повертається до Києва. Смерть Святослава»

Мета уроку: ознайомити учнів із цікавими сторінками створення літописів; опрацювати ідейно-художній зміст програмних творів, визначити їхню тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів та сюжет; формувати цікавість до історичного минулого свого народу; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне читання.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I.МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перевірка домашнього завдання

II.ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III.ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

—Літописи Київської Русі є одним із найпримітніших історико-культурних явищ Середньовіччя.

Традиція літописання склалася в Києві у X ст., але згодом поширилася практично на всі райони Русі.

2. Робота над літописними оповідями

2.3. Характеристика літопису «Три брати — Кий, Щек, Хорив і сестра Либідь».

2.3.1. Коментар для вчителя. У цьому літописі розповідається про заснування Києва трьома братами — Києм, Щеком та Хоривом і їхньою сестрою Либідь. «Кий сидів на горі, де сьогодні Боричів яр, Щек сидів на горі, що нині називається Щекавиця, а Хорив на третій горі, що від нього прозвалася Хоривиця. І поставили город на ім'я найстаршого брата і дали йому ім'я Київ».

2.3.2. Опрацювання літопису «Три брати — Кий, Щек, Хорив і сестра Либідь» у формі бесіди за питаннями.

2.4. Характеристика літопису «Святослав укладає мир з греками і повертається до Києва. Смерть Святослава».

2.4.1.Коментар для вчителя. Літопис оповідає про затяжні перемовини Святослава з Царгородом щодо укладання миру. Греки не пристали на умови Святослава, тому все завершилось військовим протистоянням, перемогами в якому були греки. Мир було укладено і Святослав мав змогу повернутись додому. Але дорогою він отримав новини про напад печенігів і вирушив боронити свої землі. Цей похід виявився для нього останнім.

2.4.2. Опрацювання літопису «Святослав укладає мир з греками і повертається до Києва. Смерть Святослава» у формі бесіди за питаннями.

- ▼ Хто був правителем Царгороду того часу?
- ▼ Про що сперечався Святослав із греками?
- ▼Щовплинуло на перемогу греків?
- ▼ На яких умовах було укладено мир?
- ▼ Чому греки не допомогли Святославу побороти печенігів?
- ▼ Як загинув Святослав?

3. Діалогоманія

Укладіть діалоги за темами:

- 1.Брати Кий, Щек, Хорив будують Київ.
- 2.Перемовини Святослава з греками.
3. Бесіди Володимира з представниками різних релігій.
4. Ярослав розповідає про силу книг.

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

V.ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI.ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Читати «Повість минулих літ», знати основні події та персонажів.

Урок 41

Тема уроку. Літописні оповіді: «Володимир вибирає віру», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам». Казкові та історичні мотиви літописних сюжетів

Мета уроку: ознайомити учнів із цікавими сторінками створення літописів; опрацювати ідейно-художній зміст програмних творів, визначити їхню тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів та сюжет; формувати цікавість до історичного минулого свого народу; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне читання.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перевірка домашнього завдання

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

—Літописи Київської Русі є одним із найпримітніших історико-культурних явищ Середньовіччя.

Традиція літописання склалася в Києві у X ст., але згодом поширилася практично на всі райони Русі.

2. Робота над літописними оповідями

2.1. Характеристика літопису «Володимир вибирає віру».

▼Представники яких конфесій приходили до Володимира?

▼ Чому жодна віра спочатку йому не сподобалась?

▼ Як він вирішив знайти потрібну релігію?

▼ Який вибір він зробив? Чи вплинула на нього релігія бабусі, княгині Ольги?

2.2. Характеристика літопису «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам».

▼ Чому печеніги напали на Київ?

▼ Чим завершилась славетна битва Ярослава з печенігами?

▼ Які пам'ятки архітектури залишив Ярослав нам у спадок?

▼ Яким було ставлення Ярослава до книжок?

3. Цифровий диктант «Літописні оповіді»

1. Київ назвали на честь старшого з братів. (1)

2. Царгород був столицею Візантії за часів князя Святослава. (1)

3. Конфлікт перетворився на військове протистояння, тому що Святослав не міг домовитися з греками щодо умов укладання миру. (1)

4. Святослав загинув у війні проти греків. (0)

5. Князю Володимирі дуже сподобалась ісламська віра. (0)

6. Щоб обрати підходящу віру, Володимир розіслав по світу своїх вчених мужів. (1)

7. Бабуся Володимира, княгиня Ольга, прийняла свого часу християнську віру. (1)

8. Печеніги напали на Київ за відсутності князя Ярослава. (1)

9. Ярослав воював із багатьма європейськими країнами. (0)

10. Золоті Ворота було збудовано на честь перемоги Ярослава над печенігами. (1)

11. Ярослав зовсім не вмів читати. (0)

12. У Софійському соборі була найкраща бібліотека тих часів. (1)

4. Діалогоманія

Укладіть діалоги за темами:

1. Брати Кий, Щек, Хорив будують Київ.

2. Перемовини Святослава з греками.

3. Бесіди Володимира з представниками різних релігій.

4. Ярослав розповідає про силу книг.

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Учитель. Літописи — важливі пам'ятки літератури, цінні джерела для дослідження слов'янської історії з давніх часів до XVIII століття включно.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ Читати «Повість минулих літ», знати основні події та персонажів.

Урок 42

Тема уроку. Урок мовленнєвого розвитку №3. Усне переказування літописних оповідей. Удосконалення усного мовлення

Мета уроку: удосконалювати вміння стислого та докладного переказу тексту; вихорувати культуру мовлення; розвивати творчу уяву, логічне мислення, усне мовлення.

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал, ілюстрації.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Актуалізація опорних знань

II. ОГолошення теми та мети уроку

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Робота з підручником

Вибіркове читання

2. Метод «Щоденник подвійних нотаток»

Рядки, що спонукали

Коментар(чому)

замислитися, схвилювали

3. Усне переказування літописних оповідей

4. Метод «Дискусійна сітка Аверманна»

Аргументи «ЗА»

Теза

Аргументи «ПРОТИ»

Історії описані в літописних
оповідах правдиві чи вигадані?

5. Метод «Ти - мені, я – тобі»

IV. Підбиття підсумків уроку

V. Домашнє завдання

Прочитати поетичну оповідь О.Олеся «Ярослав Мудрий»

Тема уроку. Олександр Олесь. Поезії з книги «Княжа Україна». «Ярослав Мудрий» - поетична оповідь про минуле нашого народу

Мета уроку: ознайомити учнів із життєвим та творчим шляхом автора; опрацювати ідейно-художній зміст твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів та сюжет; виховувати пошану до поетичного минулого нашого народу; розвивати творчу уяву, логічне мислення, культуру мовлення, виразне читання.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: портрет автора, книжкова виставка його творів, дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

3. *Актуалізація опорних знань*

▼ Пригадайте князів Київської Русі,

▼ Які події відбувались у часи їхнього правління?

▼ Про що йде мова у творі «Княжа Україна»?

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Розповідь про письменника (матеріал для вчителя)*

Олександр Іванович Кандиба (літературний

псевдонім — Олександр Олесь) народився 5 грудня 1878 року в містечку Білопіль на Сумщині.

По батьківській лінії його рід походив із чумаків, по материнській — із кріпаків. Батько, Іван Федорович, працював на рибних промислах в Астрахані, де й утопився у Волзі, коли Сашкові було 11 років. Мати Олександра залишилась сама з трьома дітьми. Виховувала дітей в любові. Чотирирічним Сашко уже вмів читати. Незабаром перед ним почала відкриватися чарівна поезія Шевчен-кового «Кобзаря».

2. *Поезії з книги «Княжа Україна». Поетична оповідь про минуле нашого народу*

Олександр Олесь створив прекрасний поетичний цикл «Княжа Україна» в еміграції. Вона складається з 43 віршів, та спочатку задумувалась як своєрідний підручник чи посібник.

3. *Опрацювання фрагментів книги «Княжа Україна». «Ярослав Мудрий»*

3.1. *Пояснення назви та довідковий матеріал для вчителя.* Ярослав Мудрий (978-1054 рр.) — державний діяч, великий князь київський. Ярослав, син Володимира Святославовича, народився 978 р. Ще підлітком батько відіслав його своїм намісником до Ростово-Суздальської землі, а згодом до Новгороду. Смерть Володимира Великого причинила суперечку між його синами за київський князівський престол, яка закінчилась перемогою Ярослава та утвердженням його 1019 р. великим князем київським.

Тема: розповідь про період правління князя Ярослава, його піклування про свій народ та батьківщину.

Ідея: ушляхетлення мудрості, патріотизму, широти поглядів Ярослава та його праці заради добробуту України.

3.2. *Опрацювання фрагменту «Ярослав Мудрий» у формі бесіди за питаннями.*

4. *Рубрика «Який я?»*

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Учитель. «Ярослав Мудрий» — розповідь про непересічну постать української історії — князя Ярослава, за часів правління якого наша держава зазнала найвищого розквіту та серйозно сприймалась на європейській арені.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Читати твір О. Олесь «Микита Кожум'яка»

Урок 44

Тема уроку. Урок літератури рідного краю №3. Поети Старокостянтинівщини

Мета уроку. Ознайомитися з творчістю письменників рідного краю; розвивати вміння порівнювати, визначати головне; виховувати інтерес до видатних людей рідного краю.

Обладнання: книги поетів рідного краю

Типа уроку: урок літератури рідного краю

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

III. Повідомлення теми та мети уроку

IV. Робота над темою уроку

1. Виставка збірок

2. Виступи учнів

3. Презентація книг

V. Підсумок уроку

Метод «Незакінчене речення»

VI. Домашнє завдання

Прочитати твір Олександра Олеся «Микита Кожум'яка»

Урок 45

Тема уроку. Олександр Олесь. «Микита Кожум'яка» - ознаки драматичного твору, його будова. Добро і зло в драмі-казці

Мета уроку: опрацювати ідейно-художній зміст твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів та сюжет; розвивати творчу уяву, логічне мислення, культуру мовлення, виразне читання; виховувати пошану до героїв нашого народу.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Перевірка домашнього завдання

▼ Якії події княжої доби ви пам'ятаєте?

▼ Чим відзначився в історії України князь Ярослав?

3. Актуалізація опорних знань

▼ Що вам відомо про Микиту Кожум'яку?

▼ Чим прославився його батько Кирило?

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

— Творчість Олесь — визначне явище в українській літературі перших двох десятиріч ХХ ст.

У творчості О. Олесь наявні релікти народницької символіки, його ліричний герой є втіленням мужності та героїзму українського народу. Саме таким постає перед нами Микита Кожум'яка, персонаж однойменного твору О. Олесь.

2. Робота над твором «Микита Кожум'яка»

2.1. Пояснення назви

Трубіж — річка на Придніпровській низовині, ліва притока Дніпра, впадає в Канівське водосховище. Протікає в Бобровицькому та Козелецькому районах Чернігівської області та Броварському, Баришівському й Переяслав-Хмельницькому районах Київської області. Бере початок з болота поблизу с. Петрівського, тече Придніпровською низовиною. У пониззі знаходиться місто Переяслав-Хмельницький. Найбільша притока — Недра (ліва). Права притока — Ільтиця.

2.2. Тема: зображення мужності українського народу в боротьбі проти печенігів.

2.3. Ідея: уславлення патріотизму, мужності та сміливості українських народних героїв.

2.4. Виразне читання твору «Микита Кожум'яка».

2.4.1. Опрацювання твору «Микита Кожум'яка» у формі бесіди за питаннями,

▼ Як автор зображує ворогів?

▼ Чизнайшов Володимир героя серед своїх вояк? Хто виголосився захистити батьківщину?

▼ Що придумав хан? На що він очікував?

▼ Як минає двобій? Знайдіть описання в тексті,

▼ Хто переміг? Як ця непересічна подія назавжди увійшла в історію нашої країни?

3. Вікторина «Вгадай мене»

Впізнайте персонажа твору за описом.

1. Боязливий, хитрий, але вірить у свою перемогу. (Хан)

2. Військовий, дужий, непереможний. (Воїн-печеніг)

3. Кремезний, сором'язливий, має неабияку силу. (Микита Кожум'яка)

4. Талановитий стратег та захисник батьківщини. (Князь Володимир)

4. Теорія літератури

Гіпербола — художній засіб явного і навісного перебільшення для посилення виразності і підкреслення сказаної думки.

Віршовий ритм — це повторення сумірних мовних одиниць, що ними є самі віршовані рядки, які промовляються поспіль один за одним.

Драматичний твір — це твір, написаний у формі мови персонажів і ремарок. Основною її ознакою є призначення її для театрального спектаклю. Текст драматичного твору розпадається на дві частини — мови героїв і ремарки, що вказують режисеру на декорації і дії персонажів.

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Тестове опитування

1. Після вбивства якого князя печеніги пішли ордою в Україну?
А Ярослава; **Б** *Святослава*; **В** Ярополка; **Г** Святополка.
2. Яку назву мало військове угруповування печенігів?
А Каганат; **Б** навала; **В** *тьма*; **Г** *Горда*.
3. Який титул мав керманич печенігів?
А Бай; **Б** цар; **В** тур; **Г** *хан*.
4. Що запропонували печеніги київському князю?
А *Улаштувати герць найсильніших воїнів*; **Б** укласти перемир'я;
В битися до останньої краплі крові; **Г** обмінятися полоненими.
5. Чим мотивували печеніги цю пропозицію?
А Були невпевнені у своїх силах;
Б хотіли завершити битву з найменшими втратами;
В *боялися гніву праведних богів*;
Г були впевнені, що їх воїн найсильніший.
6. Як автор характеризує бійця печенігів?
А Удвоє більший за ведмедя; **Б** *втроє дужчий за вола*;
В великий, як скала; **Г** найсильніший.
7. Хто очолював київське військо?
А Володимир; **Б** Ярослав; **В** Всеволод; **Г** Мстислав.
8. Чому дід був впевнений, що Кожум'яка зможе поборотися з воїном-печенігом?
А Тому що він був охочий до бійок;
Б тому що крім нього ніхто більше не визмався на бій;
В *тому що він якось роздер шкуру*;
Г тому що він був його найулюбленішим сином.
9. Як описує автор Микиту Кожум'яку?
А *Соромливий, мовчазний, невисокого зросту*;
Б розбишака, шибайголова;
В величезного зросту і недужої сили;
Г маленький, непоказний, але дужий.
10. Як перевіряв князь на міць добровольця?
А Наказав вночі пробратися до печенігів;
Б *наказав боротися з роздратованим биком*;
В влаштував двобій з командиром свого війська;
Г повірив йому на слово.
11. Чим закінчився двобій Кожум'яки з воїном-печенігом?
А Бій було зупинено; **Б** переміг воїн-печеніг;
В бій не відбувся; **Г** *переміг Кожум'яка*.
12. Як уславив Ярослав місце славетного двобою?
А Подарував цю землю переможцю; **Б** поставив пам'ятник;
В *побудував місто*; **Г** посадив віковичний дуб.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до позакласного читання.

Урок 46

Тема уроку. Олександр Олесь. «Заспів», «Україна в старовину», «Похід на Царгород»

Мета уроку: опрацювати ідейно-художній зміст твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів; розвивати творчу уяву, логічне мислення, культуру мовлення, виразне читання; виховувати пошану до поетичного минулого нашого народу,

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання: підручник (до старої програми)

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Перевірка домашнього завдання

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Поезії з книги «Княжа Україна»

«Заспів», «Наші предки — слов'яни», «Початки Києва», «Аскольд і Дір», «Олег», «Похід на Царгород», «Княгиня Ольга», «Ярослав Мудрий»

3. Опрацювання фрагментів книги «Княжа Україна»

3.1. Виразне читання фрагменту «Заспів».

3.1.1. Коментар для вчителя. «Заспів» є першим віршем збірки, з нього стає зрозумілим, про що буде йти мова в цілому творі. У ньому розповідається про язичницькі вірування наших пращурів, згадуються Дажбог, Стрибог, Перун, духи, хануни-водяники, мавки, лісовик, русалки та описується їхня діяльність на землі та на небі.

3.1.2. Опрацювання фрагменту «Заспів» у формі бесіди за питаннями.

- Як наші пращури взаємодіяли з природою?
- Які боги згадуються в цьому уривку? Чим вони займались?
- А що робили тим часом преставники «нечистої сили»?
- Яка роль була відведена у всьому цьому людині?
- Знайдіть фрагмент, який повторюється в уривку декілька разів.

3.2. Виразне читання фрагменту «Україна в старовину».

3.2.1. Коментар для вчителя. «Україна в старовину» описує природу нашої країни у стародавні часи, зображує рослини (граби, вільхи, явори, сосни, дуби) та тварин (вепри, тури, олені, вовки, кабани, ведмеді, лосі, рисі, зубри, борсуки), які зустрічались на нашій території у ті далекі часи. Також цей уривок дає уявлення про заняття первісних українців.

3.2.2. Опрацювання фрагменту «Україна в старовину» у формі бесіди за питаннями.

- Які найменування рослин зображені в уривку? Чи всі вони є частиною природного фонду України в наш час?
- Які тварини описані в уривку? Кого з них занесено в Червону книгу України?
- Чим займались первісні українці?
- Як ви розумієте останню строфу фрагменту?

3.3. Виразне читання фрагменту «Похід на Царгород».

3.3.1. Коментар для вчителя. Фрагмент «Похід на Царгород» інформує нас про похід Олега на Царгород, який він хотів прилучити до України. Греки вже чекали на нього та перекрили водний шлях до міста. Тоді Олег приробив своїм кораблям колеса і поїхав штурмувати місто сушею. Греки перелякались та прислали до нього послів. Олег на правах переможця виторговував у царя право на вільну торгівлю для своїх купців у Царгороді та на знак своєї перемоги прибив на воротах міста свій щит.

3.3.2. Опрацювання фрагменту «Похід на Царгород» у формі бесіди за питаннями.

- Чому Олег пішов у похід на Царгород?
- Що зробили греки, аби перешкодити йому?
- Чому греки перелякались та пристали на умови Олега?
- Якою була ціна перемоги Олега?

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати твір Оксани Сенатович «Малий Віз»

Урок 47

Тема уроку. Урок позакласного читання №4. Сучасні твори про історичне минуле. Оксана Сенатович. «Малий Віз»

Мета уроку: удосконалювати навички роботи з художньою книгою; розвивати вміння порівнювати, визначати головне; виховувати інтерес до творів художньої літератури.

Типа уроку: урок позакласного читання

Обладнання: художні книги

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

III. Повідомлення теми та мети уроку

IV. Робота над темою уроку

1. Вступне слово вчителя

2. Виступи учнів:

- короткий зміст твору;
- цікаві факти;
- характеристика персонажів

3. Вибіркове читання

V. Підсумок уроку

Метод «Незакінчене речення»

VI. Домашнє завдання

Прочитати твір Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»

Урок 48

Тема уроку. Зірка Мензатюк. «Таємниця козацької шаблі»

Мета уроку: опрацювати ідейно-художній зміст твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів та сюжет; розвивати творчу уяву, логічне мислення, культуру мовлення, виразне читання; виховувати пошану до героїв нашого народу.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

Через детективні пригоди — до історії рідного краю. На сторінках книги — захоплююча мандрівка замками України, переплетення сучасного і минулого, містики і реальності, багато пригод і гумору. Повість для молодших школярів, яка вчить не книжного, не шароварного, а щирого патріотизму, вчить розрізняти справжнє і фальшиве.

2. *Робота над твором «Таємниця козацької шаблі»*

2.1. Пояснення назви

2.2. Тема: зображення мандрівки замками України

2.3. Ідея: уславлення патріотизму, мужності та сміливості

2.4. Виразне читання розділу 6, у якому Наталочка бачить тривожні видіння на полі Берестецької битви

2.4.1. Опрацювання твору у формі бесіди за питаннями,

3. *Вікторина «Вгадай мене»*

4. *Теорія літератури*

Повість

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Тестове опитування*

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до контрольної роботи за темою «Історичне минуле нашого народу»

Урок 49

Тема уроку. Контрольна робота №4. Історичне минуле нашого народу

Мета уроку: перевірити знання та вміння учнів; розвивати зв'язне писемне мовлення учнів, уміння виражати свої літературні погляди, співвідносити їх із вивченим матеріалом; виховувати почуття гордості за приналежність до українського народу, любов і повагу до рідної мови.

Тип уроку: урок контролю умінь і навичок.

Обладнання: пам'ятка написання творів-роздумів.

ПЕРЕБІГУРОКУ

I. Організація початку уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми й мети уроку

III. Актуалізація опорних знань учнів

1. Робота над пам'яткою написання творів-роздумів

1. Сформулюйте тезу, яка буде виражати вашу згоду або незгоду (антитезу) з положенням, що потрібно довести.

2. Доберіть аргументи, які будуть доводити вашу тезу (антитезу). Для цього можна використати особистий досвід; досвід інших людей (за їхніми розповідями); тексти з книжок, журналів, газет; довідкову літературу; радіо- та телепередачі.

3. Аргументи мають бути переконливими (побудованими на логічності та послідовності їх мовленнєвої презентації), доречними, конкретними та різноманітними:

- факти з історії та життя відомих історичних осіб, які є частиною загального історичного досвіду людства й мають велике значення для переконання;
- приклади з художньої літератури збагачують розповідь, підсилюють авторську позицію й характеризують автора твору як вдумливого читача, обізнаного у світовій (або національній) літературі.

4. Складіть план твору.

5. Подумайте над мовленнєвими засобами, які потрібно використати, щоб ваше висловлювання було послідовним, аргументованим, емоційним і цікавим.

2. Вибір теми твору

- «У чому полягала мудрість Ярослава?» (За мотивами твору «Ярослав Мудрий»)
- «Мій улюблений персонаж «Повісті минулих літ»;
- «Повість минулих літ» — скарбниця знань про Київську Русь» (За мотивами літопису «Повість минулих літ»);
- «Сила народу — в його героях» (За мотивами твору «Микита Кожум'яка»)

3. Написання творчих робіт на чернетках

4. Самоперевірка, редагування

Надання вчителем рекомендацій щодо вдосконалення творів:

- відповідність роботи темі;
- відповідність конструкцій речень обраному жанру творчої роботи;
- влучність використання лексичних засобів;
- вилучення повторів, одноманітних синтаксичних конструкцій;
- логічний зв'язок між частинами твору.

5. Робота в зошиті

IV. Підбиття підсумків уроку

V. Домашнє завдання

Прочитати твір С.Васильченка «У бур'янах»

Урок 50

Тема уроку. Степан Васильченко. «У бур'янах». Розповідь про дитинство Тараса Шевченка

Мета уроку: ознайомити учнів з цікавими сторінками біографії автора; опрацювати ідейно-художній зміст програмного твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів, навчитись розуміти художню реальність митця; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння висловлювати свою думку; виховувати любов до батьківщини, патріотизм.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Актуалізація опорних знань. «Мозковий штурм»*

▼ Де народився Т. Шевченко?

▼ Як називалась перша збірка письменника?

▼ Скільки років було Т. Шевченку, коли його викупили із кріпацтва?

▼ Коли помер Т. Шевченко?

▼ Чивважастеви Т. Шевченка великим Кобзарем української поезії? Доведіть думку.

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

— Тарас Григорович Шевченко — гордість і слава України. Його «Кобзар» — це найблагородніший супутник кожного українця. У повісті «В бур'янах» Степан Васильченко розповідає про родину, виховання та подальшу долю маленького Тараса. Батьки майбутнього Кобзаря працювали на панщині й поверталися додому геть виснаженими. Змалечку Тараса доглядала сестра Катерина. Родина Шевченків жила злиденно. Їхня хата була чи не найгіршою в селі: кривобока, в дірках, стояла вона край села, як примара.

Тарас ріс не зовсім слухняним: то десь заграється, то завіється в полі, а потім із чумаками повертається додому. Та найбільше полюбляв хлопчик слухати сумні розповіді про кріпаччину й панів, про Сибір та страшну солдатчину. Тарас слухав ці невеселі оповіді, а на серці наче камінь лежав: так стискав його жаль. Справжнім святом був прихід кобзаря. Слова про героїчне минуле українського народу змушували хлопчика замислюватися над життям. Пізніше Тараса віддали в навчання до дяка. Саме тут хлопчик вперше відчув потяг до малювання й словесної творчості. Але дуже важко бути щасливим у нещасливому світі. Від непосильної праці та злиднів померла мати. Згодом помер і батько. Діти лишилися з мачухою. Тарас був «упертий, правдивий і гарячий», і тому, не захотівши миритися з несправедливими наріканнями мачухи, подався світ за очі. Після цього почалося не життя, а справжня мука. Хлопець був у дяка не лише за школяра, а й за наймита. Тарас ходив завжди голодний, босий і простоволосий узимку й улітку, у полатаній сорочці. Коли випадала хвилина, хлопець забирався в бур'яни й співав про тяжку долю сироти, про несправедливість та злидні, що існують у світі.

Повість Степана Васильченка «В бур'янах» глибоко вражає своїм драматизмом. За часів свого дитинства Тарас Шевченко знаходився в нелегкому становищі. Але його доля була долею всього українського народу. Пройде зовсім небагато часу, і колишній дяків наймит, що ховався в бур'янах, підійме свій могутній гнівний голос, і луною розкотиться по світу святе Кобзареве слово.

2. *Робота з текстом*

2.1. **Тема:** тяжке становище селянської України часів дитинства Т. Шевченка.

2.2. **Ідея:** перші кроки поета.

2.3. **Основна думка:** випробування долі здатні перенести великі люди, а саме Т. Шевченко.

2.4. **Композиція:** три частини.

I частина: передбачення долі поета «Виросте твій син неабиякою людиною — буде змагатися з панами та царями».

II частина: Шевченко — немовля.

III частина: пригоди маленького Тараса. Жага до свободи.

2.5. **Герої:** Мати, батько, чумаки, Катря, Тарас, Баба.

Жанр: повість.

2.6. **Словникова робота.**

□ **Старий стиль** — календар, яким користувалися за часів Шевченка.

- **Талан**—доля, життєвий шлях.
- **Кукла**—загорнутий у ганчірку жований хліб.
- **Кармелюк** — ватажок повсталих селян на Поділлі.
- **Плахта**—жіночий одяг типу спідниці.

2.7. Читання твору

2.8. Рубрика «Знайди у тексті» за питаннями

- ▼ Яку долю ненародженої дитини побачи лабабуся? (*«Апобачилая, сидить за столом повно всякого панства, а поміж панством — мужик стоїть, вичитує щось із паперів. А вони на нього кулаками махають, а підійти бояться...»*)
- ▼ Чим годувала Катря маленького Тараса? (*«Знаходить житнього хліба, жовану куклу, нашивдку піджовує її, пхає дитині в рот»*.)
- ▼ Куди ходить гуляти малий Тарас? (*«На леваду, до ставка, за село, до млина, у той сад густий та темний, за сад на могилу...»*)
- ▼ Як родина Шевченка почула чумаків? (*«Раптом коло самого села луною вдарила в усі кутки багатоголоса, урочиста, хвилююча пісня...»*)
- ▼ Як Катря знайшла Тараса? (*«Аж ось Катря підняла вгору голову і крикнула радісно і сердито: «А ось і наш волоцюга!»*.)
- ▼ Що розповів про свою пригоду малий Тарас? (*«Був у полі та заблудився... Стрінувся з чумаками, питають: «Куди ідеш? Мандруєш?» Я кажу — в Кирилівку. А вони й кажуть: «Це ти йдеш у Моринці, а в Кирилівку треба назад. Сідай з нами, довеземо». Та й посадили мене на віз. Далі мені батіг волів поганяти...»*)

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Мікрофон

«Що я дізнався на уроці...»

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дочитати твір «У бур'янах» с. 202-207

Урок 50

Тема уроку. Україна часів Т.Шевченка на основі оповідання С. Васильченка «У бур'янах»

Мета уроку: охарактеризувати головних персонажів твору, навчитися розуміти художню реальність митця; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння висловлювати свою думку; виховувати любов до батьківщини, патріотизм.

Тип уроку: засвоєння нових знань

Обладнання: підручник

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*
2. *Актуалізація опорних знань*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

Повість Степана Васильченка «В бур'янах» глибоко вражає своїм драматизмом. За часів свого дитинства Тарас Шевченко знаходився в нелегкому становищі. Але його доля була долею всього українського народу. Пройде зовсім небагато часу, і колишній дяків наймит, що ховався в бур'янах, підійме свій могутній гнівний голос, і луною розкотиться по світу святе Кобзареве слово.

2. Робота з текстом

- 2.1. *Переказ V-VI розділів твору*
- 2.2. *Словникова робота*
- 2.3. *Вибіркове читання*

3. Робота з підручником

- 3.1. *Відповіді на запитання (с. 207-208)*
- 3.2. *Розвиток мовлення (с. 208)*

4. Робота в зошиті

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Мікрофон

«Що я дізнався на уроці...»

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виразно читати вірш Т.Шевченка «За сонцем хмаронька пливе»

Урок 51

Тема уроку. Тарас Шевченко. «За сонцем хмаронька пливе...». Картини довколишнього світу, природи у поезіях Т.Шевченка

Мета уроку: ознайомити учнів із цікавими сторінками біографії автора; проаналізувати ліричні твори; визначити художні засоби та образність; прищеплювати приязне ставлення до краси навколишнього світу; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння висловлювати свою думку.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Актуалізація опорних знань*

Літературний диктант

1. Якого року народився Т. Шевченко? (9 березня 1814)

2. Як називається перша збірка Т. Шевченка? («Кобзар»)

3. Пан, у якого Т. Шевченко служив козачком. (Енгельгардт)

4. У якого російського художника вчився Т. Шевченко?

(К. Брюллов)

5. Який твір про дитинство Т. Шевченка ви знаєте? («В бур'янах»)

6. Хто автор цього твору? (С. Васильченко)

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

2. *Теорія літератури*

Поезія — художньо-образна словесна творчість. У поетичному тексті головна роль зазвичай відведена формі висловлювання. Поезія є мовним мистецтвом, яке передбачає максимальне використання мовних засобів, а також творення нових поетичних образів.

Ліричний твір — це сплав певних картин життя, через які автор висловлює свої погляди на дійсність/

Персоніфікація — це перенесення властивостей живих істот на предмети чи явища природи. (Дощ іде, сонце співає)

Символ (грец. «знак») — умовне позначення якого-небудь предмета, поняття або явища; художній образ, що умовно відтворює усталену думку, ідею, почуття. В українських віршах наявні традиційні уснопоетичні народні символи: сонце, місяць, зіроньки, човен, терен, верба, весна та ін.

Символ сонця — уособлення тепла, світла й радості.

Туман — темряви, небезпеки.

3. **Опрацювання поезії Т. Г. Шевченка «За сонцем хмаронька пливе».**

3.1. **Читання вірша Т. Г. Шевченка «За сонцем хмаронька пливе»**

3.2. **Тема:** змалювання вечірньої пори та очікування нового дня.

3.3. **Ідея:** туга за рідним краєм, його чарівною природою.

3.4. **Основна думка:** батьківщина — рідна домівка.

3.5. **Жанр:** пейзажна лірика.

3.6. **Бесіда за прочитаним твором.**

▼ Яку ви уявили картину, коли читали цей вірш?

▼ Який образ дарує нам світло й радість?

▼ З чим протиставляється сонце у вірші «За сонцем хмаронька пливе»? Чому? Які явища природи описані у вірші Т. Шевченка?

▼ Які художні засоби ви побачили у вірші «За сонцем хмаронька пливе»?

▼ Яка головна думка цього вірша?

2.7. **Рубрика «Знайди художні скарби». Робота в групах.**

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником (відповідь на запитання)

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити напам'ять вірш

Урок 52

Тема уроку. Т.Шевченко. «Садок вишневий коло хати». Художня реальність, створена уявою митця за допомогою засобів образної мови

Мета уроку: ознайомити учнів із цікавими сторінками біографії автора; проаналізувати програмні ліричні твори; визначити художні засоби та образність, вчитись декламувати вірші; формувати позитивне ставлення до природи; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння висловлювати свою думку.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Актуалізація опорних знань. «Мозковий штурм»*

▼ Що таке персоніфікація?

▼ Що таке ліричний твір?

▼ Які ви ще знаєте вірші Т. Шевченка?

▼ Які теми освітлював у своїй поезії Т. Шевченко?

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

— Тарас Шевченко тривалий час перебував у казематі Петропавлівської фортеці. Допити, довгі самотні дні й ночі в камері. Багато пережив, передумав поет за цей час. Якби не поезія, ми про це ніколи б не дізналися. Поетові пощастило дістати аркуш паперу і записати на ньому тринадцять віршів. Справжнім шедевром серед них є поезія «Садок вишневий коло хати». У ньому немає узвичаєних художніх засобів, жодних барв. Вечір в Україні постає перед читачем у всій своїй красі. Чудові картини природи, працю і побут селянської родини бачимо за допомогою зорових і слухових образів, створених поетом: «Сім'я вечерея коло хати, Вечірня зіронька встає. Дочка вечерять подає, А мати хоче научати, Так соловейко не дає».

Серед такої природи людині весело і спокійно. Шевченко змалював дружну сім'ю, де панує взаємоповага, любов і гармонія. Поезія викликає почуття гордості і захоплення красою природи.

1.1. Виразне читання вірша учнями.

1.2. **Тема:** зображення мальовничої української природи.

1.3. **Ідея:** замилювання простим, природним ладом трудового життя з чергуванням праці і відпочинку.

1.4. **Основна думка:** Т. Шевченко звеличує красу українського народу.

1.5. **Жанр:** пейзажна лірика.

1.6. **Колористичні символи (образи):** «вишневий сад зелений і темні ночі», «синє море», «червона калина», «зелені байраки», «небо блакитне».

1.7. Бесіда за прочитаним ліричним твором.

▼ Чи сподобався вам вірш Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати»?

▼ Як змалював поет природу?

▼ Яку мрію поета ми бачимо у вірші Т. Шевченка? (*Про щасливе, гармонійне життя*)

▼ Які художні засоби ви побачили у творі?

1.10. Рубрика «Поміркуй».

Художні засоби	«Садок вишневий коло хати»	«За сонцем хмаронька пливе»
1. Метафора	Хрущі гудуть, зіронька встає, соловейко не дає	серце одпочине, туман оповіє душу, хмаронька пливе, поли розстилає, сонце спатоньки зове, серце заговорить, розстилає туман
2. Епітети	Садок вишневий, вечірня зіронька, маленькі діточки	синє море, хмаронька рожева, туман сивий, тьма німа, червоні поли, рожева пелена, мала година
3. Порівняння		мов мати дитину, неначе ворог, мов матері діти

2.8. Рубрика «Продовжте поетичні рядки».

1. Сім'я вечерея коло хати,
Вечірня зіронька ... (*встає*).
2. Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко ... (*не затиш*).
3. Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами ... (*йдуть*).
4. За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли розстилає
І сонце спатоньки ... (*зове*).

ІV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Тестове опитування

1. Що робить сім'я коло хати?
А Вечеряють; **Б** грають; **В** співають; **Г** сплять.
2. Який художній засіб використовує поет у рядку «Хрущі над вишнями гудуть»?
А Метафору **Б** епітет; **В** порівняння **Г** персоніфікацію.
3. Кого поклала мати коло хати?
А Дочку; **Б** їжу; **В** маленьких діточок; **Г** чоловіка.
4. Чому протиставляється сонце у вірші «За сонцем хмаронька пливе»?
А Хмарці; **Б** морю; **В** полю; **Г** туману.
5. Який художній засіб використовує автор у рядку «А туман, неначе ворог, закриває море»?
А Метафору; **Б** порівняння; **В** епітет; **Г** персоніфікацію.
6. Хто подає вечерю у вірші «Садок вишневий коло хати»?
А Мати;
Б батько;
В дочка;
Г брат.
7. З ким заговорить серце у вірші «За сонцем хмаронька пливе»?
А Хмаркою;
Б морем;
В туманом;
Г з Богом.
8. Який епітет використовує до хмарки автор у вірші «За сонцем хмаронька пливе»?
А Синя;
Б рожева;
В зелена;
Г сива.
9. Що роблять дівчата, коли йдуть з роботи у вірші «Садок вишневий коло хати»?
А Танцюють;
Б сміються;
В співають;
Г розмовляють.
10. Який художній засіб використовує поет у рядках «І тьмою німою оповіє тобі душу»?
А Метафору;
Б епітет;
В порівняння;
Г персоніфікацію.
11. На скільки епізодів можна поділити вірш «Садок вишневий коло хати»?
А 2; **Б** 1; **В** 4; **Г** 3.
12. Який художній засіб використовує поет у рядку «А мати хоче научати, Так соловейко не дає»?
А Метафору; **Б** порівняння; **В** епітет; **Г** персоніфікація.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити напам'ять вірш

Урок 53

Тема уроку. Павло Тичина. Коротко про поета і край, де він народився. «Не бував ти у наших краях!»

Мета уроку: ознайомити учнів із цікавими відомостями про автора; проаналізувати ліричні збірки; визначити жанри його поезії; прищеплювати патріотичні почуття засобами художнього слова; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне декламування віршів.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: портрет автора, книжкова виставка його творів, дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Розповідь учителя про поета

— Народився Павло Тичина в сім'ї сільського дяка й регента Григорія Тимофійовича Тичини. Мати — Марія Василівна, — також із родини священнослужителів, народила тринадцятеро дітей, з яких живими залишилися дев'ятеро — чотири брати і п'ятеро сестер. Павло Григорович був сьомою дитиною. Хлопчик ріс дуже допитливим, змалку тягнувся до книг, до малювання. Від матері, яка прекрасно співала, наслідував абсолютний слух і гарний тембр голосу, змалечку співав у шкільному хорі.

Тичина не став ані художником, ані музикантом, хоча певний час у Чернігові керував семінарським хором, а пізніше, мешкаючи в Києві, — кількома хорами. У колі близьких грав на бандурі, на роялі. Він багато їздив по селах Чернігівщини, якийсь час жив в українського поета В. І. Самійленка, котрий підштовхнув його до вивчення мов і перекладацтва.

1913 року друкуються перші оповідання П. Тичини («Спокуса», «Богослов'я», «На ріках вавилонських»)

Творча спадщина П. Тичини

Тема більшості ранніх творів П. Тичини — ліричний герой і природа.

2. Робота з текстом

2.1. *Вірш П. Тичини «Не бував ти у наших краях!»* — це поетичне звертання до уявного співбесідника. Ліричний герой говорить про свій улюблений степ, де небо без краю, де високі козацькі могили-кургани, де живуть мужні, працьовиті й співучі люди. Саме в них треба вчитися бути стійкими в життєвих випробуваннях, любити свою батьківщину.

2.2. Читання вірша учнями

2.4. Опишіть вірш за схемою

«Не бував ти у наших краях!»

Тема	Відображення краси природи, працьовитість людини на теренах України
Ідея	Любов до рідної землі
Основна думка	Кожна людина — дитина свого краю
Жанр	Пейзажна лірика
Художні засоби	
Метафори	«серце б'ється», «степ простягнувся»
Епітети	«блакитні простори», «весняні ночі»,
Порівняння	«могили, як гори»

2.3. Бесіда за прочитаним твором

4. Теорія літератури

Ритм — означає фактичне розташування наголошених та ненаголошених складів у конкретному віршовому розмірі.

Віршовий розмір — розташування довгих та коротких складів.

5. Робота з підручником

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

 Виразно читати поезії

Урок 54

Тема уроку. П. Тичина. «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла...». Майстерне відтворення краси природи, вираження життєрадісності, патріотичних почуттів засобами художнього слова. Мелодійність віршів П.Тичини

Мета уроку: продовжити знайомство з творчістю автора; проаналізувати програмні ліричні вірші; визначити їхню мелодійність; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне декламування віршів; виховувати захоплення пейзажами рідного краю.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I.МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.«Мозковий штурм».

▼ Що таке «рима»?

▼ Що таке «віршований розмір»?

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III.ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

—Мова є мелодійною, бо музику можна почути скрізь. Відомий український поет Павло Григорович Тичина відрізнявся талантом перетворювати вірші на мелодію.

2. Вірш П. Тичини «Не бував ти у наших краях!»

2.1. Читання вірша учнями.

2.2. Опишіть вірш за схемою.

«Не бував ти у наших краях!»

Тема	Відображення краси природи, працьовитість людини на теренах України
Ідея	Любов до рідної землі
Основна думка	Кожна людина — дитина свого краю
Жанр	Пейзажна лірика
Художні засоби	
Метафори	«серце б'ється», «степ простягнувся»
Епітети	«блакитні простори», «весняній ночі»,
Порівняння	«могили, як гори»

2.3. Бесіда за прочитаним твором

▼ Чи простежується у вірші розмова з вигаданим співрозмовником?

▼ Про що розповідає автор співрозмовнику?

3. Вірш П. Тичини «Гаї шумлять...»

3.1. Читання вірша учнями

3.2. Бесіда за прочитаним твором

▼ Чому саме «гай» П. Тичина змальовує у вірші?

▼ Який настрій переважає у вірші?

▼ Чи є у творі персоніфікація?

3.3. Опишіть вірш за схемою

«Гаї шумлять»

Тема	Оспівування краси гаїв України
Ідея	Фантастичний вплив природи на психологічний стан людини
Основна думка	Кожна людина відчуває природний світ своєрідно
Жанр	Пейзажна лірика
Художні засоби	
Метафори	«Гаї шумлять», «хмарки біжать», «дзвін гуде», «думки пряде», «шепіт трав», «мріє гай», «горить-тремтить ріка»
Епітети	«Шепіт голублячий», «іду зворушений»
Порівняння	«Купаючи мене, мов ластівку», «ген неба край — як золото», «ріка мов золото-поколото», «ріка як музика»

IV.УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Тестове опитування

1. До кого звертається автор у вірші «Не бував ти у наших краях!»?
А Товариша;
Б іноземця;
В вигаданого співрозмовника;
Г батька.
2. Який художній засіб використовує автор у рядку «На квітці метелик мов стрічечка»?
А Метафору;
Б порівняння;
В епітет;
Г персоніфікацію.
3. Яка пора року зображена у вірші «Не бував ти у наших краях!»?
А Весна;
Б зима;
В осінь;
Г літо.
4. Без чого не можуть люди «і нивки зорати»? (Вірш «Не бував ти у наших краях!»)
А Заробітної плати;
Б нісні;
В їжі;
Г сліз.
5. Який художній засіб використовує автор у рядку «Горить-тремтить ріка»?
А Метафору;
Б порівняння;
В епітет;
Г персоніфікацію.
6. Яка пора року зображена у вірші «Гаї шумлять»?
А Весна;
Б зима;
В осінь;
Г літо.
7. Хто виступає ліричним героєм у вірші «Гаї шумлять»?
А Автор; **Б** маленький хлопчик; **В** парубок; **Г** батько.
8. Чим милується ліричний герой у вірші «Гаї шумлять»?
А Гаєм; **Б** річкою; **В** марками; **Г** травою.
9. До кого звертається автор у вірші «Блакить мою душу обвіяла»?
А Природи; **Б** світу; **В** матері; **Г** України.
10. З чим порівнює автор могили у вірші «Не бував ти у наших краях!»?
А Хмарами;
Б степом;
В горами;
Г лісами.
11. Який вірш закінчується рядком «...як музика»?
А «Гаї шумлять»;
Б «Не бував ти у наших краях!»;
В «Блакить мою душу обвіяла»;
Г «А я у гай ходила».
12. З чим автор порівнює неба край у вірші «Гаї шумлять»?
А Музикою;
Б золотом;
В коханням;
Г думками.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Урок 55

Тема уроку. Урок виразного читання №2. Поезія Т.Шевченка та П.Тичини

Мета уроку: допомогти учням глибше усвідомити художню цінність творчості Т. Шевченка через виразне та вдумливе читання; формувати активну громадянську позицію; розвивати пам'ять, артистичні здібності учнів, уміння висловлювати свої думки з приводу прочитаного.

Тип уроку: урок виразного читання, засвоєння знань і формування вмінь виразного читання творів.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ УРОКУ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Вступне слово вчителя

Поезія часто говорить про себе сама — вустами авторів. Ті або інші аспекти поетичного призначення залучають до себе увагу різних поетів. Поезія має своїм джерелом саме життя — у всіх його проявах. Поезія творить «образ світу у слові виявлений».

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ УРОКУ

1. Повторення пам'яток для виразного читання

Пам'ятка «Як навчитися виразно читати віршові твори»

1. Вдумливо прочитай вірш.
2. З'ясуй лексичне значення не зрозумілих тобі слів.
3. За змістом та ідеєю твору визнач настрій, із яким читатимеш твір.
4. У кожному рядку визнач (підкресли олівцем) стрижневе слово, тобто слово, на яке падає логічний наголос (слово, яке слід інтонаційно голосом виокремити, бо воно найвагоміше в рядку чи реченні).
5. Познач олівцем паузи:
 - а) кома — ледь помітна пауза (позначка — /);
 - б) двокрапка й тире — помітна пауза (позначка — //).
 - в) крапка — явна пауза із інтонацією завершеності (позначка — ///).
6. Ліворуч від кожного рядка постав стрілку, що передає тон читання:
 - а) підвищення тону — стрілка вгору (↑);
 - б) зниження тону — стрілка вниз (↓);
 - в) рівний тон — горизонтальна стрілка (→).
7. Прочитай кілька разів вірш з дотриманням вимог усіх позначок.
8. Читаючи вірш, уявляй картини, які виникають, і запам'ятовуй їх послідовність.
9. Вивчивши вірш напам'ять, виразно прочитай його своїм близьким і з'ясуй, що б вони побажали тобі для кращого прочитання твору. Врахуй їхні побажання.

2. Виразне читання поезій

IV. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати оповідання «Лось»

Урок 56

Тема уроку. Євген Гуцало. Основні відомості про письменника. «Лось». Співчуття, милосердя – шлях до перемоги добра

Мета уроку: ознайомити учнів із фактами біографії автора; визначити міру порушення теми добра і зла у творі, опрацювати ідейно-художній зміст програмного твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів; виховувати співчуття та милосердя до інших, невідступність від гуманних переконань; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння висловлювати власну думку.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: портрет автора, твір

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*
2. *Перевірка домашнього завдання*
3. *Актуалізація опорних знань*

▼ Чи любите ви тварин? Чи доводилось вам їх коли-небудь рятувати?

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Розповідь про письменника

Євген Пилипович Гуцало народився 14 січня 1937 р. в с. Старому Животові Вінницької області в родині сільських учителів. У дитинстві захоплювався читанням, бо йому цікаво було довідуватись про життя, якого він не знав і яке відкривав уперше. Любов до читання згодом переросла в захоплення віршуванням.

1959 р. майбутній письменник закінчив Ніжинський педагогічний інститут ім. М. Гоголя, але мріяв стати журналістом, тому певний час працював у редакціях газет.

Значну частину творчого доробку письменника становлять твори для дітей: «Олень Август» (1965), «3 горіха зерня» (1969), «Дениско» (1973), «Саййора» (1980), «Пролетіли коні» (1984). Дві останні книжки удостоєні Державної премії України імені Т. Г. Шевченка.

2. Робота над оповіданням «Лось»

2.1. Теорія літератури

Оповідання

2.2. Тема: зображення боротьби добра і зла в протистоянні світу людей та світу тварин.

2.3. Ідея: уславлення мужності, хоробрості, співчуття, бажання допомогти іншим та охороняти дику природу; обурення жорстокістю та користолюбством.

2.4. Сюжетна лінія (перегляд відеопрезентації «Лось»)

2.5. Виразне читання оповідання

2.6. Аналіз оповідання «Лось» у формі бесіди за питаннями:

- ▼ Кого можна вважати головним персонажем твору? Обґрунтуйте свою думку.
- ▼ Які почуття викликало у вас оповідання «Лось»? Чому?
- ▼ За яких обставин лось потрапив у халепу? Хто прийшов йому на допомогу?
- ▼ Як автор описує поведінку лося в ополонці?
- ▼ Знайдіть у тексті описи братів і дядька Шпичака. Як автор ставиться до цих персонажів?
- ▼ Чим переймався Шпичак над тілом вбитої тварини? З чим були пов'язані його хвилювання? Чим зумовлені ці переживання? Чи шкодував він про свій вчинок?
- ▼ Чому діти не сперечалися з дядьком, нічого не відповіли на його обіцянку поділитися з ними здобиччю? Як бив вчинили на їхньому місці?

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Читати оповідання «Лось», звертаючи увагу на характеристики образів братів та Шпичака, описи природи

Урок 57

Тема уроку. Є. Гуцало. «Лось». Характеристика образів. Великий світ природи, місце в ньому людини
Мета уроку: продовжувати аналіз програмного твору, охарактеризувати другорядних персонажів; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння виразного читання; виховувати шанобливе ставлення до світу тварин.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

▼ Про що йде мова в оповіданні «Лось»?

▼ Які епізоди твору вам найбільше запам'ятались?

3. *Актуалізація опорних знань*

▼ Хто є персонажами оповідання? Як ви можете їх охарактеризувати?

▼ Яке місце, на ваш погляд, посідає у творі природа? Обґрунтуйте свою думку.

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

У творі зображено дивовижний світ заповідної природи, ще не зіпсованої людиною. Саме тому Лось почувається тут, як удома. У заповідниках люди зустрічаються рідко — це здебільшого туристи, які хочуть помилуватися красою природи або мисливці, які нелегально полюють на тварин. І якщо перші не становлять ніякої загрози, то другі, часом, стають справжніми ворогами дикої природи. Кого з них зображує у творі Є. Гуцало?

2. *Характеристика дійових осіб твору*

2.1. *Характеристика другорядних персонажів: брати-підберезовики.*

2.1.1. *Авторське бачення персонажа (цитатна характеристика – вибіркове читання)*

2.1.2. *Аналіз образу хлопців у вигляді бесіди за питаннями:*

▼ Як вивважаєте, чи врятували б хлопці хижу тварину, наприклад—вовка? Обґрунтуйте свою думку.

▼ На вашу думку, які риси характеру притаманні братам?

▼ Що відчували хлопці, зрозумівши, що лось помер?

2.2. *Характеристика другорядних персонажів: дядько Шпичак*

2.2.1. *Авторське бачення персонажа (цитатна характеристика – вибіркове читання)*

2.2.2. *Аналіз образу хлопців у вигляді бесіди за питаннями:*

▼ Що, на вашу думку, могло вплинути на Шпичака, щоб він не стріляв у Лося?

▼ Який приклад він дав своїм племінникам?

▼ Як ви вважаєте, чи будуть хлопці надалі спілкуватись з таким дядьком?

3. *Цифровий диктант «Пригадай-но!»*

Учні записують «0» — якщо твердження неправильне, та «1» — якщо твердження правильне.

1. Роги лося нагадували осінній кущ, із якого обнесло листя. (1)
2. Лось хотів повернутись на свою батьківщину, у тайгу. (0)
3. До річки він прийшов, щоб збити вовків зі сліду. (0)
4. Лось не передбачив, що лід на річці затонкий для нього. (1)
5. Хлопчаки приїхали до лісу по хмиз. (1)
6. Брати покликали дядька на допомогу. (0)
7. Лось злякався хлопчаків. (0)
8. Жодному з братів не вірилося, що такий великий Лось міг втопитись. (1)
9. Шпичак не почав стріляти в Лося на очах у дітей. (0)
10. Дядько пропонував братам поділити здобич. (2)
11. Мисливець знав, що Лось був мешканцем заповідника. (1)
12. У фіналі оповідання Шпичак щиро каявся у всьому, що наробив. (0)

4. *Детективна гра «Лісовий лабіринт»*

Впізнайте за описом місцевості, де знаходяться персонажі:

1. «Навкруги кущі й дерева, бачу ялиник, за ним, трохи подалі — байрак, і все це оточено березами та іншими деревами. Де ж це я?» (Заповідник)

2. «Зараз я на відкритій місцині, тут багато трухлявих пеньків, не квітів не трав не має, бо ще не сезон. Ну що, зрозуміли, де я? (*Поляна*)
3. «Я там, де ходити почали не так давно. Запахів вовка, лиса, або людини тут немає. Лише подекуди — ямки од заячих ніг. Вгадали, де я?» (*Стежка*)
4. «Тут прохолодно, багато льоду і якось неспокійно. В мене погані передчуття, тому швидше скажіть мені — де я?» (*Річка або ополонка*)

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Пригадати біографію Є. Гуцала, підготуватись до опитування

Урок 57

Тема уроку. Урок мовленнєвого розвитку №4. Складання портрета літературного героя

Мета уроку: поглибити знання учнів про портрет, навчити розрізняти портрет як жанр живопису та літературний опис зовнішності персонажа; розвивати творчу уяву, логічне мислення, усне мовлення; виховувати культуру мовлення.

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал, ілюстрації.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Актуалізація опорних знань

Учитель. Сьогодні на уроці ми навчимося, як правильно описати зовнішність персонажу, а для цього нам потрібно з'ясувати, якого літературного героя ми будемо описувати.

II. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. **Словникова робота**

Портрет у літературі — один із засобів художньої характеристики, письменник розкриває типовий характер своїх героїв і висловлює своє ідейне ставлення до них через зображення зовнішності героїв: їхні фігури, обличчя, одягу, рухів, жестів і манер.

2. **Екскурс в образотворче мистецтво**

Мистецтво портрету дуже давнє. Воно налічує кілька тисячоліть. Уже в Давньому Єгипті людина намагалася передавати вигляд богів та міфічних героїв. За допомогою цього жанру ми можемо вивчати історію людства. До наших днів дійшли портрети царів, вельмож, знаменитих художників, поетів, письменників, вчених і просто людей, що жили в різні часи та епохи.

Існує багато видів портретів. Портрети є поодинокі, групові, парадні, ліричні, замовні. А також — погрудні, поясні та на весь ріст людини. (Всі види супроводжуються ілюстраціями.)

3. **Портретна лексика (робота в зошиті)**

Отже, існують не тільки фарби, олівці та інші знаряддя для малювання, а й слова, за допомогою яких автор описує зовнішність, вік героя, риси характеру. Якщо ці слова вживаються для опису зовнішності, то вони належать до портретної лексики.

Наведення прикладів вживання портретної лексики:

□ **Обличчя:** кругле, повне, худорляве, засмагле, ніжне, тендітне, просте, живе, стомлене...

□ **Волосся:** русаве, каштанове, біляве, сиве, коротке, густе, хвилясте, пишне, блискуче...

□ **Очі:** сірі, темні, сумні, лагідні, проникливі, злі, добрі, розумні, ясні, гострі, вузькі...

□ **Погляд:** уважний, гострий, привітний, веселий, зпідозрою, задумливий, байдужий...

□ **Ніс:** прямий, тонкий, кирпатий, з горбинкою, широкий, товстий, короткий...

□ **Рот:** маленький, дитячий, стиснутий, невеликий, усміхнений, широкий...

□ **Брови:** чорні, темні, вицвілі, тонкі, широкі, вищипані, фарбовані, густі, сиві...

□ **Постать (постава):** висока, середнього зросту, струнка, кремезна, широкоплеча...

Риси характеру:

□ **Позитивні:** добрий, лагідний, любить тварин, допитливий, цікавий...

□ **Негативні:** злий, жорстокий, неухвильний, неслухняний, ледащо...

III. СКЛАДАННЯ ПОРТРЕТА ЛІТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ

1. Чи допомагає опис зовнішності героя розкрити автору характер героя?

2. Який портрет найбільше відповідає літературному опису Олеса?

3. Знайдіть опис зовнішності хлопців у підручнику, зачитайте.

4. Як би ви описали героїв?

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Завдання. Складіть газетне оголошення «Зникла дитина», дайте детальний опис її зовнішності, обличчя, зросту, одягу, манери говорити.

Ситуація. Батько просить сина чи доньку поїхати на вокзал і зустріти його знайомого з іншого міста.

Опишіть зовнішність знайомого, щоб діти змогли його впізнати.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (прочитати розповідь про М.Рильського)

Урок 58

Тема уроку. Максим Рильський. Основні відомості про поета. Уміння бачити красу рідної природи і створювати її засобами поетичної мови. «Дощ», «Осінь-маляр із палітрою пишною...»

Мета уроку: ознайомити учнів з біографією автора; проаналізувати його лірику; визначити елементи зображення краси навколишнього світу; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне декламування віршів; виховувати любов до природи, захоплення її явищами.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь

Обладнання, наочність: портрет автора, книжкова виставка його творів, дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання.*

3. *Актуалізація опорних знань.*

Рубрика «Упізнай автора»

1. Короткий народний вислів, що не має повчального характеру. (*Приказка*) 2. Короткий народний вислів повчального характеру. (*Прислів'я*) 3. Літературний жанр, у якому навколишня дійсність зображена шляхом передання почуттів автора. (*Лірика*) 4. Велика княгиня, дружина князя Ігоря. (*Ольга*) 5. Прізвище твору «Ярослав Мудрий». (*Олесь*) 6. Оповідання Є. Гуцала. («*Лось*») 7. Автор вірша «Садок вишневий коло хати». (*Шевченко*) 8. Коротенькі, дотепні описи предметів, подій, явищ, які потрібно пізнати. (*Загадки*) 9. Народна казка «... корабель». (*Летючий*)

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

— Максим Тадейович Рильський народився 19 березня 1895 року. Син дворянина, українського інтелігента, який утратив польські родові корені, неписьменної селянської талановитої і співучої дівчини з села Романівки, він увібрав у душу найкращі риси своїх батьків. Його дитинство минало серед книжок, музики, мистецтва, з одного боку, і романівських краєвидів та сільського оточення — з другого. Змалку, відчуваючи тепло рідної землі і радість спілкування з видатними представниками київської інтелігенції, він ще дитиною почував у собі потяг до поетичного слова. У сім років Максимко написав свій перший вірш «Прошак». За змістом віршик простий, наївний, але з нього видно, яким зростав майбутній поет, тому що ці незграбні рядки сповнені співчутливості, доброти і людяності.

Навчався Максим у приватній гімназії відомого київського педагога Володимира Науменка. Культурне середовище, у якому з повагою ставились до всього українського, сприяло формуванню підлітка в національному дусі, виробленню в нього відповідних поглядів, запитів, смаків. Хлопець рано починає віршувати, а 1910 р. виходить його дебютна збірка «На білих островах».

У роки Великої Вітчизняної війни Рильський перебував в евакуації, спочатку в Уфі, а потім у Москві. У повоєнні десятиліття в житті поета були трагічні часи. Безжально-несправедлива критика, відкрите політичне гоніння. Але й були роки високого творчого піднесення, які сам поет назвав добою свого «третього цвітіння» — на жаль, останнього.

Творче відродження поета припадає на добу 50-х років. Поетичні збірки цього останнього періоду в житті М. Рильського — «Троянди й виноград», «Далекі небосхили» (1959), «Голосіївська осінь» (1959) та інші гідно завершують його творчу біографію.

За видатні заслуги в розвитку науки і культури Рильського було обрано академіком АН УРСР, а згодом і АН СРСР. Він очолював Спілку письменників України (1943-1946), був директором академічного інституту мистецтва, фольклору й етнографії.

Помер М. Т. Рильський після тяжкої хвороби 24 липня 1964 р.

2. *Лірика М. Рильського*

М. Рильський, згадуючи чарівну пору дитинства і юності, зізнався, що тоді його особливо захоплювала природа в усьому її розмаїтті — «весняні фіалки, що проростають з-під жовтого й багряного торішнього листа, напружене життя птиці, риби, звіра, таємниче занурювання в воду рибальського білого поплавця, посвист качиних крил». Власні спостереження вічно мінливого світу природи доповнювалися інформацією з прочитаних книжок — не тільки популярно-природничих, а й художніх, у яких той дивовижний світ також поставав у різноманітних, часто незвичних ракурсах.

3. *Робота з текстом «Дощ»*

3.1. *Читання учнями вірша М. Рильського «Дощ».*

3.2. Тема: оспівування краси природи.

3.3. Ідея: возвеличення чарівності дощу. '

3.4. Основна думка: захопленість рідною природою, її величним та дивовижним світом, райдужними кольорами.

3.5. Жанр: пейзажна лірика.

3.6. Художні засоби.

Метафори: «впав бадьоро», «відкривай груди», «дощ остудить», «дощ оживить і запліднить», «дощ звеселить».

Порівняння: «дощ-гість».

Епітети: «благодатний», «довгожданий», «сяйвом осіяний», «золотий вечірній гість», «впав бадьоро, свіжо, дзвінко», «закурєні будинки», «зголоднілих передмість», «гарячі груди», «буйним повівом», «повівомзеленим», «білі села».

3.7. Бесіда за прочитаним твором

▼ Чи сподобався вам вірш?

▼ Які кольори ви побачили в поезії?

▼ Як описує дощ М. Рильський? Доведіть рядками із поетичного твору.

▼ Чи постає дощ ліричним героєм?

▼ Які епітети використовує автор для змалювання дощу?

▼ Як ви розумієте рядок: «Відкривай гарячі груди, Мати земле!»? (Земля є персонажем язичницької картини світу, у якій вона діє у функції матері, покровительки та помічниці, що має магичну силу.)

4. Робота з текстом «Осінь-маляр із палітрою пишною...»

4.1. Читання учнями вірша М. Рильського «Осінь-маляр із палітрою пишною».

4.2. Тема: милування рідним краєм.

4.3. Ідея: зображення яскравих фарб природи. Панування осені.

4.4. Основна думка: зобразити мальовничо-пейзажні фони.

4.5. Жанр: пейзажна лірика.

4.6. Бесіда за прочитаним твором.

▼ Яку картинку ви побачили після прочитання вірша?

▼ Чому автор порівнює осінь з малярем? Доведіть свою думку.

▼ Які кольори ви побачили в поетичному творі?

▼ Як автор змальовує осінь?

▼ Чому літосправляє останній бенкет?

▼ Як ви розумієте слово «бенкет» у вірші М. Рильського?

▼ Чи сподобався вам вірш?

▼ Розкажіть про свої спостереження щодо осені.

▼ Чи така мальовнича осінь у нашому місті?

5. Рубрика «Усне малювання»

Розкажіть, як би ви намалювали картини після прочитання віршів М. Рильського.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виразно читати поезію М. Рильського «Люби природі не як символ...»

Урок 59

Тема уроку. М. Рильський. Єдність людини і природи, зв'язок між станом людської душі та довкіллям. «Люби природу не як символ...»

Мета уроку: проаналізувати ліричний твір, визначити поетичні засоби; виховувати прагнення до єдності з природою, вираження своїх почуттів; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння виразно декламувати вірші.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

2. *Робота з текстом*

2.1. *Вірш М. Рильського «Люби природу не як символ»*

2.2. *Читання учнями вірша М. Рильського «Люби природу не як символ».*

2.3. **Тема:** закликання людини любити природу, людей, красу, мистецтво, легенди і дійсність.

2.4. **Ідея:** благотворний вплив природи на людське життя.

2.5. **Основна думка:** кожен із нас — невід'ємна частинка матінки-природи. Світ навколо нас такий чарівний, таких квітує і радісний, що людині тільки б захоплюватись ним та берегти цю чудову і неповторну красу.

2.6. **Жанр:** пейзажна лірика.

2.7. **Художні засоби в поезії.**

Епітети: «душі своєї», «висоти незміримі», «святі глибини», «душа могутча», «усі пориви», «душі твоєї», «живим поетом».

Порівняння: «природа не як символ».

2.8. **Бесіда за прочитаним твором**

▼ Який заклик поета ви почули в цьому поетичному творі?

▼ Які художні засоби використовує поет?

▼ Хто постає ліричним героєм у вірші? (*Талановита дитина, вірний і дбайливий син*)

▼ Що означає для ліричного героя природа? (*Вічної невичерпне джерело життя і творчості*)

▼ Як ви розумієте рядки «Люби природу не для себе, Люби для неї»?

▼ Що є у природі за віршем М. Рильського? Обґрунтуйте відповідь рядками з поезії.

▼ Як ви вважаєте, чи повинні люди оберігати природу?

▼ Чи вважає себе М. Рильський «царем природи»? Доведіть.

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Тестове опитування*

1. Хто постає ліричним героєм у вірші «Люби природу не як символ»?

А Хлопець;

Б вірний син;

В дівчина;

Г мати.

2. Який художній засіб використовує автор у рядку «Буйним повієм зеленим»?

А Метафору;

Б персоніфікацію;

В порівняння;

Г епітет.

3. До якої збірки належить вірш «Люби природу не як символ»?

А «На білих островах»;

Б «На узліссі»;

В «Жага»;

Г «Літо».

4. Який художній засіб використовує автор у рядку «Відкривай гарячі груди»?

А Метафору та епітет;
Б порівняння та метафора;
В порівняння та епітет;
Г персоніфікацію та порівняння.

5. Яких поетичних засобів більше в поезії М. Рильського?

А Метафор;
Б порівнянь;
В персоніфікацій;
Г епітетів.

6. Який образ змальований у поезії М. Рильського за допомогою епітета «довгожданий»?

А Землі;
Б неба;
В природи;
Г дощу.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Ознайомитись з біографією Г. Тютюнника. Читати твір «Дивак»

Урок 60

Тема уроку. Григор Тютюнник. Коротко про письменника. «Дивак». Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини

Мета уроку: ознайомити учнів з епізодами біографії автора; опрацювати ідейно-художній зміст програмного твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати описи природи; розвивати творчу уяву, логічне мислення, вміння грамотно надавати відповіді на питання; виховувати приязне ставлення до світу природи, захоплення описами природи.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: портрет автора, книжкова виставка його творів, дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Перевірка домашнього завдання

Вірш напам'ять

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

—Подивіться навколо себе. Що ви бачите? Усе це — дивовижний світ природи, і людина в ньому посідає важливе місце. Природа допомагає людині, існувати, а ми за це повинні бути вдячні їй та піклуватися про неї: не забруднювати річки, не вирубувати дерева, не вбивати диких тварин задля розваги. Ми — одне ціле з природою та повинні взаємодіяти з нею дуже шанобливо, тоді й вона буде прихильною до нас.

Багато письменників звертаються у своїй творчості до теми природи, але кожен описує її по-своєму, тому деякі описи навівають смутку, а інші — навпаки звертають увагу на найдрібніші деталі, які створюють прекрасний та неповторний образ. Хтось, описуючи природу, надає їй незвичайних барв та відтінків, що робить її майже фантастичною, а інший описує природу точно і лаконічно, такою як вона є. До таких митців належить і наш сьогоднішній гість — видатний український письменник Григор Тютюнник.

2. Розповідь про письменника

3. Цифровий диктант за біографією письменника

Учні записують «0» — якщо твердження неправильне, «1» — якщо твердження правильне.

1. Тяжкі умови дитинства вплинули на подальшу творчість автора. (1)
2. Тютюнник закінчив дев'ятий клас сільської школи і вступив до ремісничого училища. (0)
3. Письменник працював у шахті на Донбасі. (1)
4. Військову службу проходив у повітряних силах. (0)
5. Перші вірші Григор Тютюнника були написані українською мовою. (0)
6. Після закінчення університету він викладав у вечірній школі. (1)
7. «Дивак» був одним із перших оповідань автора. (1)
8. На початку 70-х років Григор Тютюнник працював у видавництві «Вечірній Київ». (0)
9. Перша книжка автора мала назву «Вогник далеко в степу». (0)
10. Письменник брав участь у підборі матеріалу до настільної книги-календаря для дітей «Дванадцять місяців». (1)
11. Збірка оповідань Тютюнника для дітей мала назву «Ласочка». (1)
12. Григор Тютюнник помер у похилому віці від хвороби серця. (0)

4. Цитатна характеристика описів природи у творі «Дивак» (Вибіркове читання)

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Читати твір «Дивак», готуватись до опитування за змістом твору.

Урок 61

Тема уроку. Григір Тютюнник. «Дивак». Допитливий, чуйний, добрий хлопчик Олесь, його жага пізнати загадковий світ природи, уміння фантазувати, уявляти

Мета уроку: формувати вміння відповідати на питання за змістом; розвивати творчу уяву, логічне мислення; виховувати жагу до пізнання загадкового світу природи.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Перевірка домашнього завдання

Що ви пам'ятаєте з біографії Гр. Тютюнника?

Які описи природи вам найбільше запам'ятались?

3. Актуалізація опорних знань

Як ви ставитесь до хлопчика Олесь? Чи вважаєте ви його диваком?

Як він намагався пізнати світ природи? Наведіть приклади з тексту.

Що ви можете сказати про уяву хлопчика? Наведіть приклади з тексту.

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

Чи любите ви фантазувати? Ким ви себе уявляєте? Яка природа вас оточує? Хлопчик Олесь пізнає природу самотужки — він багато часу проводить у лісі, знайомий з його мешканцями. Він полюбляє куштувати шишки, які сам знаходить у дуплах дерев, їсть мерзлу калину. Не забуває хлопчик і піклуватися про природу — нагрібає чобітками снігу під окоренок сосенки, щоб вона не помирала; пробиває лід на річці, щоб звільнити плітчку від шуки.

2. Опрацювання твору «Дивак»

2.1. Тема: зображення ставлення людини до природи та різниці у її сприйнятті хлопчиком та дідусем.

2.2. Ідея: оспівування краси природи та гідного ставлення до неї крізь призму розуміння маленького хлопчика Олесь.

2.3. Виразне читання уривків твору

2.4. Бесіда за питаннями

Яка пора року зображена у творі?

Де Олесь проводив більшу частину свого вільного часу?

Чому, на вашу думку, в нього не складались стосунки з однолітками? З вчителькою?

З ким Олесь конфліктував на річці? Чим завершився цей інцидент?

Хто назвав Олесь диваком? Як він відреагував на це?

Чому, на вашу думку, дід не вірив, що з Олесь вийде щось путне?

3. Вікторина «Де мій хвіст?»

Учитель читає речення з тексту, учні мають знайти в тексті його «хвіст» (кінець речення):

1. «Дивись, хата виходить, з бовдура дим валує, а на тину... *(півень горланить, розчепіривши дзьоба ножицями)*»

2. «Деся неподалік чути: цюк-цюк-цюк ... *(дятел порається)*»

3. «Олесь хотів дістати її і покуштувати, та ... *(передумав — і притулився вухом до стовбура)*»

4. «І ввижається Олесеві маленька хата під кушем водяної папороті, а в тій хатці... *(він біля віконця сидить, рибку стереже)*»

5. «Діти почали малювати, виводячи кожен своє ... *(той жлуктичко, інший ринку або макітерку)*»

6. «Відмінники дивилися на свого вчорашнього побратима співчутливо, а ті, хто вчився через пень-колоду... *(з радістю чекали на те, що їхнього полку прибуде)*»

7. «Олесь біжить підтюпцем і раптом помічає, що дерева ... *(теж біжать, кружляють, ховаються одне за одного, немов у жмурки грають)*»

8. «Потім шукав осикові трухляки, ховав за пазуху і, нап'явши пальтечко на голову, дивився ... *(світять чи не світять?)*»

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Тестове опитування

1. Чому дорога річкою не була зручнішою взимку?
А Тому що вона довша; **Б** тому що лід тонкий; **В** тому що є дорога лісом;
Г тому що ніхто нею не користувався.
2. Що намалював Олесь на снігу?
А Хату й півня; **Б** школу й себе; **В** свою родину; **Г** снігового янгола.
3. З ким порівнює автор дятла?
А З хазяїном лісу; **Б** з санітаром; **В** з дроворубом; **Г** з лісником.
4. Що запропонували школярі Олесю?
А Прогуляти уроки; **Б** піти до бібліотеки; **В** запросити їх до себе; **Г** подушки гнути.
5. Який перший урок чекав на Олеся в школі?
А Письмо; **Б** читання; **В** малювання; **Г** природознавство.
6. Чому Олесь раптово покинув школу?
А Йому терміново потрібно було повернутись додому;
Б не хотів робити те, що задала вчителька;
В він вирішив приєднатися до хлопчаків на річці;
Г вчителька вигнала його з класу.
7. Що сприяло примиренню Олеся з Федьком?
А Бійка; **Б** розмова; **В** кінець уроків; **Г** пиріг із м'ясом.
8. Хто підвіз Олеся додому?
А Дід Прокіп;
Б сусід Микола;
В батько Петро;
Г брат Пилип.
9. Чим топили піч у родині Олеся?
А Мотлохом;
Б вугіллям;
В соломою;
Г деревом.
10. Дядьки на вигоні називали Олеся диваком, а як їх назвав дід?
А Фармазони;
Б патякали;
В дурні;
Г божевільні.
11. Кого захищав Олесь від діда?
А Федька;
Б кобилу;
В маму;
Г вчительку.
12. Про яку казку мріяв Олесь?
А Про дятла;
Б про ліс;
В про Котигорошка;
Г про Івасика-Телесика.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Читати твір «Дивак», звертаючи увагу на характеристику образів героїв

Урок 62

Тема уроку. Григор Тютюнник. «Дивак». Гідна поведінка Олеся як позиція особистості

Мета уроку: продовжувати аналіз програмного твору, охарактеризувати головних та другорядних персонажів; розвивати творчу уяву логічне мислення, вміння грамотно надавати відповіді на питання; виховувати гідну поведінку як позицію особистості, прагнення справедливості.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

— Олесь поводить себе гідно — захищає інших, допомагає та навіть не відповідає кривднику в бійці. Усе це свідчить про його моральну свідомість.

Давайте подивимось, як ставиться сам автор до свого героя та інших персонажів твору.

2. Характеристика дійових осіб твору

Дійовими особами твору є: Олесь (головний персонаж); Федько Тойкало, дід Прокоп, вчителька Матильда Петрівна, матір Наталка, школярі, селяни (другорядні персонажі).

2.1. Характеристика головних персонажів: Олесь.

2.1.1. *Авторське бачення персонажа (цитатна характеристика):*

2.1.2. *Аналіз образу Олеся у вигляді бесіди за питаннями.*

▼ Охарактеризуйте ставлення Олеся до природи.

▼ Як ви вважаєте, чому Олесь не любив компанію однокласників?

▼ Чи подобається вам поведінка Олеся у школі? А як би вчинили ви на його місці?

▼ На вашу думку, чи мали рацію ті, хто називав Олеся диваком?

2.2. Характеристика другорядних персонажів: Федько Тойкало

2.2.1. *Авторське бачення персонажа (цитатна характеристика):*

2.2.2. *Аналіз образу Федька у вигляді бесіди за питаннями.*

▼ Чи можна вважати Федька кращим другом Олеся? Обґрунтуйте свою думку.

▼ Чому він, на вашу думку, вдарив Олеся?

▼ Про які риси характеру свідчить його жага до примирення з Олесем?

2.3. Характеристика другорядних персонажів: дід Прокоп

2.3.1. *Авторське бачення персонажа.*

Автор зображує діда як старшого наставника для Олеся. Він відповідає на всі запитання хлопчика, пояснює те, що малому ще не зрозуміло. Олесь, всмоктує всю інформацію, але в дечому не погоджується з дідом, який впевнений, що без насильства в житті не обійтись. Саме тому дід вважає Олеся диваком — тобто зовсім не готовим до дорослого життя.

2.3.2. *Аналіз образу діда Прокопа у вигляді бесіди за питаннями:*

▼ Чого навчає дід свого онука?

▼ Як він ставився до Олеся? Обґрунтуйте свою думку.

▼ Про що він розповідав матері хлопця? Чи погодилась вона з ним?

3. Рубрика «Вгадай — хто?»

Учні вгадують персонажа твору за описом:

1. Персонаж, який розповідав казки. (*Мати Наталка*)

2. Персонаж, який полюблив їсти мерзлу калину. (*Олесь*)

3. Персонаж, через якого Олесь покинув урок. (*Учителька Матильда Петрівна*)

4. Персонаж, якого замучило сумління. (*Федько*)

5. Персонаж, який уважав, що без насилля життя не може бути. (*Дід Прокоп*)

4. *Робота з підручником (відповідь на запитання)*

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Ознайомитись з біографією М. Вінграновського

Урок 63

Тема уроку. Микола Вінграновський. Цікаві відомості про автора. «Перша колискова». Поезія – особливий спосіб вираження почуттів людини

Мета уроку: ознайомити учнів із цікавими сторінками біографії автора; проаналізувати програмні ліричні твори; визначити спосіб вираження почуття за допомогою поезії; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне декламування віршів; виховувати пошану до дорослих та родини, прищеплювати любов до скарбів української лірики.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: портрет автора, книжкова виставка його творів, дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Забезпечення емоційної готовності до уроку*

2. *Перевірка домашнього завдання*

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Розповідь про письменника*

2. *Робота над твором М. Вінграновського «Перша колискова»*

2.1. *Читання поезії учнями*

2.2. *Словникова робота*

Колискова пісня — ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідним батьком чи іншими членами родини) над колискою дитини для того, щоб її приспати. Більш сучасну групу текстів умовно можна назвати побутовою. Це твори, у центрі яких не стільки саме дитина і магічна дія слова на її зростання, здоров'я, щастя, а скоріше світ, в якому дитина живе — її дім, родина.

2.3. **Тема:** любов і турбота батьків.

2.4. **Ідея:** нерозривне поєднання майбутнього дитини та рідної землі.

2.5. **Основна думка:** найцінніший скарб — це діти.

2.6. **Образ:** центральним є образ матері. Вони сповнені мрій, думок матері про майбутню долю дитини.

2.7. **Жанр:** поезія, колискова пісня.

2.8. **Бесіда за прочитаним твором.**

▼ Як ви гадаєте, хто співає колискову?

▼ Чому автор називає дитину «моя гіллячко голуба»?

▼ Які бажання висловлює мати своїй дитині?

▼ Які поетичні засоби ви побачили у творі?

▼ Прокоментуйте ці рядки: «Та як небо в нашому Дніпрі, Такв тобі не спить хай Україна».

▼ Прокоментуйте рядки «Втеплих снах і дуть в поляжита, І зоря над ними йде висока». (*Жито — життя, зоря — доля*)

▼ У чому особливість «Першої колискової»?

▼ Хто знаходиться в «сонному царстві»?

▼ Хто дорогий і небезпечний? (*Дитина*)

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Урок 64

Тема уроку. Микола Вінграновський. «Бабунин дощ», «Сама собою річка ця тече...». Художні описи природи як вияв патріотичних почуттів автора

Мета уроку: проаналізувати програмні ліричні твори; визначити елементи патріотизму автора в його віршах; розвивати творчу уяву, логічне мислення, виразне декламування віршів; виховувати духовні цінності маленьких особистостей, прищеплювати любов до поезії.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

II. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Вступне слово вчителя*

Ліричний герой поезій Вінграновського здатен розмовляти з природою. Але розмова ця відбувається на якомусь незнаному для інших людей вищому рівні. Він ніби розчиняється у всесвіті для того, щоб вловити, відчувати і насолодитися невимовною гармонією природи. Він стає невід'ємною часткою цієї гармонії.

2. *Робота над твором М. Вінграновського «Сама собою річка ця тече»*

2.1. *Читання вірша учнями.*

2.2. **Тема:** спогади героя про родину та Батьківщину,

2.3. **Ідея:** любов до маленької безіменної річки як символу рідної домівки.

2.4. **Основна думка:** річка — символ рідного краю.

2.5. **Образ:** річечка.

2.6. **Жанр:** пейзажна лірика.

2.7. *Бесіда за прочитаним твором.*

3. *Робота над твором М. Вінграновського «Бабунин дощ»*

3.1. *Читання вірша учнями.*

3.2. **Тема:** пізнання всесвіту для того, щоб уловити, відчувати й насолодитися невимовною гармонією природи.

3.3. **Ідея:** змалювання неймовірної сили дощу.

3.4. **Основна думка:** зображення портрету дощу, пізнання його властивостей. Патріотичні почуття поета уособлюють образи природи. Власне, так і має бути, адже людина шукає у природі духовного спокою і порятунку.

3.5. **Образ:** дощ.

3.6. **Жанр:** пейзажна лірика.

3.7. *Бесіда за прочитаним твором.*

III. УЗАГАЛЬНЕННЯ УРОКУ, ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Складання тестових завдань

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Урок 65

Тема уроку. Микола Вінграновський. «Сіроманець». Гуманізм повісті

Мета уроку: опрацювати ідейно-художній зміст програмового твору, визначити його тему й ідею, охарактеризувати головних персонажів; розвивати творчу уяву, логічне мислення, культуру мовлення; прищеплювати гуманістичні цінності, розуміння важливості дружби в житті людини.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

Багатоплановість образів, елементи казковості, фантастики, гумор дозволяють М. Вінграновському творити дивний, прекрасний світ, у якому живуть і співпрацюють людина й одухотворена природа. Він легко поєднує у своїй творчості ліричність поезії із серйозністю оповідань, а режисерський досвід багато в чому допомагає авторові.

2. Гуманізм повісті «Сіроманець»

Образ вовка запропонований автором у міфологічному і навіть фантастичному контексті, який тісно пов'язаний із реальністю. Сашко, незважаючи на свій юний вік, стає для вовка не лише другом, але й рятівником. Він зовсім не боїться Сіроманця, а навіть навпаки — захищає його перед дорослими, допомагає звільнитись з полону, та коли розуміє, що тварина майже втратила зір, — не роздумуючи втікає з дому та прямує з вовком у далеке місто, щоб показати його відомим лікарям. Саме в дружбі та співчутті хлопчика до вовка розкривається гуманізм повісті.

3. Робота з текстом повісті «Сіроманець»

3.1. Тема: зображення конфлікту цивілізації та природи.

3.2. Ідея: уславлення дружби, співчуття, беззастережної хоробрості та самовіддачі у взаємодії людини з твариною; засудження жорстокого поводження з тваринами та людського злопам'ятства.

3.3. Виразне читання уривків твору.

3.4. Опрацювання твору «Сіроманець» у формі бесіди за питаннями (робота з підручником)

4. Характеристика дійових осіб твору

4.1. Характеристика головних персонажів: вовк Сіроманець.

4.1.2. Аналіз образу Сіроманця у вигляді бесіди за питаннями.

Як, навашудумку, автор ставиться до Сіроманця?

Поміркуйте, чи розумів вовк хлопця. Обґрунтуйте свою думку.

Чому до Чепіжного вовк ставився вороже, а для Сашка — став найкращим другом?

Чи можна назвати Сіроманця — хижак? Обґрунтуйте свою думку.

Чи вважаєте ви Сіроманця — володарем лісу? Чому?

Як ви розумієте фінал повісті? Чому вовк не попрощався з найкращим другом?

5. Рубрика «Оголошення»

Впізнати персонажа твору за оголошенням:

1. «Даю поради, куди краще звертатись літнім та хворим людям. Безкоштовно». (Вчителька Надія Петрівна)

2. «Пропоную дружбу та порятунок дітям шкільного віку». (Сіроманець)

3. «Шукаю кореспондента. Маю сенсаційний матеріал». (Василь Чепіжний)

4. «Пригощаю усіх м'ясом вівці. Вовкам вхід заборонено». (Дядько Побігайло)

5. «Маю друга, який товаришує з вовком. Тепер мені ніхто не страшний!» (Галя Грушецька)

6. «Копаю ями, допомагаю ставити пастки. Недорого». (Шевчук)

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Читати повість «Сіроманець», звертаючи увагу на характеристику образу хлопчика Сашка.

Урок 66

Тема уроку. Микола Вінграновський «Сіроманець». Характеристика образу Сашка, його здатність на самостійні вчинки, особливо у відстоюванні своєї позиції

Мета уроку: скласти характеристику головного героя, охарактеризувати другорядних персонажів; розвивати творчу уяву, логічне мислення, культуру мовлення, пам'ять; виховувати прагнення до самостійності, рішучості, вміння відстоювати власну думку.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання, наочність: дидактичний матеріал.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Перевірка домашнього завдання

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

— Дуже важливо в житті мати власну думку. Але щоб її відстоювати — треба бути надзвичайно мужнім, особливо — коли твоєї думки ніхто не поділяє.

2. Характеристика дійових осіб твору

2.1. Характеристика головних персонажів: хлопчик Сашко.

2.1.1. Авторське бачення персонажа (цитатна характеристика – робота з підручником)

2.1.2. Аналіз образу хлопчика Сашка у вигляді бесіди за питаннями

2.1.3. Інформаційне гроно «Чесноти Сашка»

2.2. Характеристика другорядних персонажів.

Другорядними персонажами повісті є Василь Чепіжний, Галя Грушецька, дядько Побігайло, хлопчик Андрійко, батьки Сашка, селяни, мисливці, військові тощо. Їх усіх можна умовно поділити на тих, хто симпатизує Сіроманцю та тих, хто хоче бачити його в клітці.

До першої групи належать Галя Грушецька, хлопчик Андрійко та військові з полігону, де переховувався вовк. Усі вони знайомі з вовком особисто і симпатизують йому як вірному другу та рятівнику.

До другої групи належать Василь Чепіжний, дядько Побігайло, інші селяни та мисливці. Більшість із них ставиться до вовка нейтрально, але не всі. Заклятим ворогом Сіроманця є Василь Чепіжний. Селянин декілька разів зустрічався з вовком віч-навч, навіть упіймав його, але Сіроманець завжди виходив «сухим з води». Тому він робив усе, щоб помститися вовку — ставив пастки, полював на нього та навіть купив вовкодавину. Але, на щастя, усі його старання виявились марними.

2.2.1. Аналіз образів другорядних персонажів у вигляді бесіди за питаннями

3. Короткий переказ повісті

4. Цифровий диктант «Сіроманичина»

Учні записують «0» — якщо твердження неправильне, та «1» — якщо правильне.

1. У молоді роки Сіроманець був ватажком зграї. (1)
2. Чепіжний мав власні рахунки з вовком. (1)
3. Школа Сашка знаходилась поруч із домом. (0)
4. Під час першої зустрічі Сіроманець лизнув Сашка. (1)
5. Чепіжний на базарі купив сенбернара. (0)
6. Вовк здався мисливцям з власної волі. (0)
7. Подивитись на впійманого вовка приїхав кореспондент із газети. (1)
8. На уроці Сашко розпитував вчительку, де лікують зір. (1)
9. Під час знайомства з Сіроманцем Галя злякалась і втекла. (0)
10. Чепіжний був у захваті від статті в газеті. (0)
11. На полігоні Сіроманець зовсім оглух. (0)
12. Друзям вдалося потрапити в лікарню ім. Філатова. (1)

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватись до контрольної роботи за циклом «Рідна Україна. Світ природи».